UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Decretum Gratiani

Gratianus <de Clusio>

Parisijs, 1542

Decimaquarta c[aus]a h[abet] vj. q[uesti]ones.

urn:nbn:de:hbz:466:1-62466

Visual Library

eſt cibus aie ⁊ nō corporis:ergo alam liberat ⁊ non corpus. Uel dic ꝙ priuilegiū eccl'ie eſt:⁊ nō debet trahi ad cōſequētiā: vt.j.xvij.q.iiij.ſicut.nec aliqͦd priuilegiū trahēdū eſt ad ↄſequētiā.vij.q.j.petiſti.⁊.xvj.q.j.hic.

e ¶ Poſſideri.ſi.eſt.iij.q.j.§.patet.vnde hereticus nō pōt petere reſtitutionē aliquoꝝ,qꝛ nihil propriū poteſt poſſidere:vt.š.diſt.viij.quo iure.⁊.xxiij.q.vij.c.j.et.ij. nec laicus pōt repetere decimas,qꝛ eas nō pōt poſſidere,vt ex̄ de preſcrip.cauſam.Ad hoc eñ vt qs poſſit aliquid repetere,requirit vt fuerit in poſſeſſiōe iuris vł facti:vt ex̄ de reſtitu.ſpoli.ex parte,vnde nō ſufficit ꝓbare ſpoliationeȝ niſi probauerit ꝙ poſſederit:vt ex̄ ꝺ offi.deleg.cōſultationib⁹.vnde patȝ ꝙ quilibet ſpoliatus habet reſtitutiōis beneficiū.ex̄ de appel.ſignificauerūt.⁊ ex̄ ꝺ reſti.ſpol.olī. Inuenio tamē ꝙ qs poteſt petere reſtitutionem,q̄ de iure poſſidere non pōt.nā petitur reſtitutio cōſanguinee cum qua de iure qs nō pōt commiſceri vt ex̄ de reſti.ſpo.litteras. Itē ſeru⁹ petit reſtitutionē rerum dñi abſentis quas de iure non pōt poſſidere : vt C.ſi p vim vł alio modo.l.j.ſič vxor pōt petere res viro ſibi datas ſi ſpoliata eſt:quaꝝ rerum dominiū non pōt hr̄e.ff.de vi et vi ar.l.j.§.deijcit. Item habens plura ſtipendia petit reſtitutionē alicuius:cuȝ tñ de iure nō poſſit illud poſſidere cū alijs : vt ex̄ de p̄ben.referēte.Jo. Ego credo ſaluo meliori cōſilio ꝙ laicus ſpoliatus decimis poteſt petere reſtitutionem,cum latro reſtituatur:vt ex̄ de reſtitu.ſpo.in literis. cum laici quotidie poſſideāt decimas ex tolerantia prelatorum.ſecus in heretico/cū ſit excōicatus:vt ex̄ de here.excōicamus.⁊ decre.illa cauſam,dicit detinere/et non poſſidere.

Ad idē ex̄ de pñi. ſane. verūtñ qui tali fugitiuo deferret bñ faceret:ſȝ ñ eſt ſtatutū ſȝ Ui. Sȝ tu defēdas ꝙ talis ē p eccleſiā defēdēdus: qꝛ corpi xpi aliq̄ res āte ponī nō dȝ.j.q.j ca. multi.xcv. di.ecce. de ↄſec.diſti.v. nihil. Archi.

¶ Canonici cuiuſdā.¶ Caſus. Supra in prima cauſa clerici introducunt litigantes de ſpūalibus. Nunc aūt ſubnectit Gra.hāc.xiiij. cauſaȝ,in qua introducunt litigantes de tēporalib⁹,oſtendēs qualiter clericis liceat repetere ſua,et an domeſtici teſtes ſint admittendi vł aſſumēdi. Addit etiā de vſuris,⁊ de turpi queſtu clericis interdicto,⁊ vtrum eleemoſyne fieri poſſint de male acquiſitis.et vt hec oīa facili⁹ pateant,ꝓponit thema,de quo ſex elicit queſtiones.

a ¶ Sua repetere.Oēs clerici qui habent ꝓpriū vel hr̄e poſſunt/poſſunt repetere ſua.ſi nō habēt ꝓpriū,nō poſſunt:ſed bona eccl'ie ſue repetere poſſunt ſi ſūt prelati:vel ſi prelati nō ſūt,de mādato ſupioris poſſūt ea repetere: vt.xvj.q.j.monachi.ij. Item oēs clerici poſſūt agere pro miſerabilibus pſonis de mādato ſupioris : vt lxxxvj.diſ.ꝑuenit.

Clerici an poſſint:ſua repetere.

Quod auteȝ.¶ Caſ⁹. hic intitulatur prima queſtio,qua queritur an clericis liceat repetere ſua:et certum eſt ꝙ omnes renūciauerūt proprijs,et cū nihil habeant,ſua repetere non poſſunt,nomine tñ eccleſie ſue de mandato ſui ſuperioris experiri poſſunt/et eſſe in iudicio:vt.xvj.q.j.monachi.Clerici vero ſeculares ⁊ oēs q̄ non renunciauerūt ꝓprijs,ſua repetere poſſunt: qꝛ neqȝ lege neqȝ canone prohibenť.Et procedit hoc ordine Gra.in hac queſtione.Primo probat quiqȝ authoritatibus ꝙ clericis ſua repetere nō licet.et hoc duab⁹ dñi,⁊ alia apł'i,quarta Greg.quinta Carthagineñ.cōci.tandem allegatis rñdet duplicem adhibēdo ſolutionem.⁊ ita omnia plana ſunt vſqȝ ad §.quia ergo.

b ¶ Perfectus.Id eſt ſine mortali peccato/⁊ ſine veniali.nam curam propriorum nō poſſumus habere ſine peccato:vt.xxv.diſt.qualis.

d ¶ Habueritis.Iniurioſe:ita vt ſcandelizemini propter hoc.

e ¶ Sub nullius.i.ſub rei tēporalis poteſtate nolo redigi intantum vt aliquem offendam:iuxta illud.Et mihi res/non me rebus ſubmittere conor:vt extra de verbo.ſignifi.intelligentia.

f Epiſcopus. ¶ Prouocatus.i.in iudiciū vocatus.debet eñ per aliū litigare:vt no.v.q.iij.ca.vl.⁊ ſi mala eſt cā eccl'ie,nō dȝ eā fouere,ſicut nec tutor pu-

culis cū mediocri ceruiſia viciſſim vtantur ⁊ tēperate. Si aūt a veridicis cōprobatur teſtibus ꝙ ſine odij meditatione ſe ſuaqȝ liberando,diaboli membra interfecerint,⁊ pariter peniteant:penitētiam pro homicidio eis nō iniūgimus,niſi ipſi voluerint aliquid humanitatꝭ facere.At ſi presbyter eſt,non deponatur:cūctis tamē diebus vite ſue penitentiam agat.

¶ Cauſa.xiiij.

Canonici cuiuſdaȝ eccl'ie q̄ſtionē mouent de predijs:teſtes ex fratrib⁹ ſuis producūt:negociatoribus pecuniam crediderūt,vt ex eorū mercibus emolumenta acciperent.

Hic primum queritur an liceat eis ſua[a] repetere? Scdo an illi teſtes ſint audiendi? Tertio,an illꝭ ſit vſuras exigere? Quarto,an liceat clericis vel laicis a quolibet vſuras expetere? Quinto,an eleemoſyne de vſuris fieri poſſint? Sexto,an vſurarij penitentiam agere valeāt,niſi qͦd male acceperunt,reſtituant?

¶ Queſtio.j.

Quod autem ſua repetere nō poſſint facile videť ꝓbari. Ait eñ dñs in euangelio. Si vis perfectus[b] eſſe,vade et vēde oīa que habes,⁊ da pauperibus. Qꝛ ergo iſti iter perfectionis arripiūt,non licet eis ſua habere.multo ergo min⁹ licet eis repetere:qꝛ nō dȝ repeti quod poſſideri[c] nō licet.

Item.Si qs voluerit tibi tunicam tollere,⁊ in iudicio tecum contendere:dimitte ei et pallium. Item apł'us in epl'a ad Corīthios. Secularia igitur iudicia ſi habueritis[d]:oīno peccatum eſt in vobis.

Item Gregorius exponens Oia mihi licent,ſed ego ſub nulli⁹[e] redigar poteſtate:inquit.Cum mens cōcepta deſideria ſequitur : ſeruire rebus conuincitur,quarū amore ſuperatur.

Item ex concilio Carthaginenſi quarto.

¶ Pro rebus trāſitorijs eps prouocatus non litiget.

Epiſcopus nec ꝓuocatus[f] ꝓ reb⁹ trāſitorijs

Mat.xix.c. Lu.xviij.d. Mat.x.c. Mat.v.f.

Reſtitutionē q̄nqȝ petit q̄ poſſidere nequit.

Laic⁹ pt decimas petere q̄b⁹ ſpoliat⁹ eſt.

De facto:qͦd dic vt no.xvj.q.vij.c.j.Arc.

pilli. vt. ff. de admi. tu. l. quotiens. §. ſicut autem.
a ¶ Quia ergo. Require. 3. j. q. ij. ſacerdos.
¶ Sicut ergo ¶ Caſus. Cõcludit Gra. ex ſupradictis φ clericis ſua repetere nõ licet. poſtea reſpõdet dupliciter allegatis. Et primo ſic: ſcʒ φ perfecti nõ debēt cõtendere in iudicio captando lucrū: ſed vitando damnū poſſunt eſſe in iudicio. Secūdo dicit φ licʒ clerici regulares ſua repetere non poſſint / cū nihil habeant: tamē res eccleſiaſticas tanq̃ cõmunes quarū ꝓcurationē gerūt, repetere nõ ꝓhibent: q̃ in iudicio cõtēdere poſſunt, nõ ſibi ſed alijs, ſcʒ pauperibꝰ: ſicut multi ſancti fecerunt.
b ¶ Sanctorum. 3. xij. q. j. expedit.
¶ Ius. ¶ Caſus. Nūc reſpõdet auctoritati euāgelij ſi quis ⁊c̃. ⁊ dicit φ cõſilium dñi eſt / et nõ preceptū: et ad hoc inducit ſeq. c.
Q Uod debet. ¶ Caſus. Queſitum fuit ab Aug. vtrū ſit peccatū repetere ſua. Et reſpõdet φ nõ: licet poſſint benigne remitti. ſʒ illi peccant qui vltra debitū exigūt: contra quos lex penā talionis inſtituit, ſed qui nullo modo petunt, remoti ſunt a pctõ ⁊ pena iniuſte petētiſ. Eo, id eſt intātū. Quo id eſt inquātū.
c ¶ Qđ debet. ex aliq̃ maleficio. vel intellige ex quolibet debito.
d ¶ Ultra. Videt ergo φ nõ poſſit licite peti pena dupli vel quadrupli a fure: vt not. xij. q. ij. in antiquis. qđ cõcedit Hug. ſed non eſt ita: quia hoc habetur ex canone φ peti poſſit. xij. q. ij. in legibus. †
e ¶ Talionis. Contra delinquentē: ſ. vt tanta ſatiſfactio petat ab eo / quanta iniuria preceſſit: vt. xxiij. q. iij. ſex differētie. vel loquitur de pena talionis infligenda actori q̃ iniuſte litigat: ⁊ quia calūnioſe agens punit in ſumptibꝰ litis: vt ex̄ de pe. calumniam.
f ¶ Nullū. ſ. quo ipſe teneatur alijs, vel aliter. i. nullū vult ſoluere penam pro peccato debitam.
g ¶ Debitū. i. penā debitā ex peccato.
h ¶ Sic et. Hic eſt. §.
i ¶ Cetera. i. φ omĩa ſunt ꝯſilij: ſicut illud: Qui percuſſerit te in vnam maxillam ⁊c̃.

† De hoc no. xij. q. ij. fraternitas. ibi vide as. ⁊ facit ad hoc ex̄ de ſen. excõ. q̃ nis. ⁊. c. ca noſcitur. vbi plene d̃ hoc no. per Hoſt.

litiget. Quia ergo[a] generaliter perfectis prohibetur in iudicio contendere: patet φ iſtis non licet ſtare coram iudice. His ita rñdet. Prohibet perfecto in iudicio ſtare captādo lucrū, ſed nõ euitando dānū. Vel aliter. Aliud eſt ſua poſſidere, aliud eſt cõmunium procuratorē eſſe. Canonici nõ poſſident ſua: q: res deo oblate nõ ſunt alicuiꝰ. vtunt enĩ rebus eccl'ie nõ vt ſuis, ſed tanq̃ ad diſpenſandū ſibi creditis. vnde Proſper in lib. de vita contēplatiua. Sacerdos cui diſpēſationis cura commiſſa eſt ⁊c̃. require in cauſa eius a quo ꝓ ingreſſu monaſterij pecunia exigebatur. Sicut ergo iſti non ſua poſſident, ita nec ſua repetūt, ſʒ res eccleſie quarum procurationem gerunt. Similiter φ in iudicio ꝓhibent contendere, ſic intelligendum eſt: videlicet vt non ſibi ſtent corā iudice, ſed alijs. Alijs autē coram iudice aſtitiſſe, et pro eis iudicem interpellaſſe nonnullos ſanctorum[b] legimus. hi autē non ſibi ſtant, ſed pauperibꝰ, quorū neceſſitatibus ꝓfutura repetūt: et ita non ꝓhibentur ſtare coram iudice. Illud vero euangelij: Si quis abſtulerit tibi tunicam ⁊c̃. non eſt precipientis, ſed exhortantis.

Unde Auguſtinus ait.

¶ Peccat q̃ vltra debitū exigit: non q̃ ſibi debita repoſcit.

Quod debetur[c] etſi benigne remittit, non tamen inique repetitur. peccat autē qui exigit vltra[d] debitum ideoq; lex modum figens, penam talionis[e] inſtituit. ſed tu eo longe es a peccato iniuſti exactoris, quo omnino nõ exigis debitum: ideoq; bonꝰ magiſter ait: Qui te percutit in vnam maxillam, prebe ei ⁊ alteram. preſertim ne cogamur et ipſi reddere debitum ab eo qui nullū[f] habet debitum[g].

Sic[h] et cetera[i] accipias.

Idem Auguſtinꝰ de ſermone domini in monte.

¶ De eodem.

Quiſquis preceptis non obtemperat, reus eſt ⁊ debitor pene. Et paulopoſt. Precepto domini non obedire, peccatum eſt. et conſilio ſi vti nolueris, minus boni adipiſceris: nõ mali aliquid perpetrabis. Item Gregorius in epiſtola ad Iouinianum. Quod precipitur, imperat[k]: quod imperatur, neceſſe eſt fieri: ſi non fiat, penam habet. Ubi conſilium datur, offerentis arbitriū eſt. Ubi preceptū neceſſitas eſt, ſeruiētis vt obediat, vel imperantis vt ei obediatur.

Queſtio. ij.

DE eo aūt qđ queritur, an

Quiſquis. ¶ Caſus. In hac ca. et ſequenti aſſignatur differētia inter preceptū ⁊ cõſiliū: q: peccatum eſt nõ obedire precepto. ⁊ penam ſuſtinet qui non obſeruat. cõſilio vero nõ obedire / peccatū nõ eſt: ſed q̃ nõ obedit, minus boni adipiſcitur.
k ¶ Qđ precipit imperat. Hic Greg. innuit differentiā inter ꝑcipere ⁊ imperare. † nam alꝰ Augu. dicit quod Ceſar ꝑcipit faciēdum eſt: qđ imperat / tolerādum eſt: vt. xxiij. q. j. militare. Itē inter mandatū ⁊ preceptum videt eſſe differentia: quia finitur ‡ mandatum morte mādatoris: vt extra de offi. delega. relatum. ſed preceptum nõ: vt in autenti. vt nulli iudi. §. ⁊ hoc vero indemus. collat. ix. Item quādoq; ea que ſunt precepti / ꝯſulunt: vt. xxviij. q. j. ſic enĩ. quandoq; etiā que ſunt mandati precipimus: vt ſic equiparētur preceptum ⁊ mandatū: vt. C. de act. ⁊ obliga. ſi quidem. Itē quādoq; verbum rogandi pro verbo precipiendi ponit: vt. xj. q. iij. rogo.
De eo autem. ¶ Caſus. Hic intitulatur ſecunda queſtio qua queritur, an fratres vel domeſtici teſtes ſint audiendi? Et certum eſt φ in cauſa criminali non admittuntur: vt. iij. queſtione. v. ca. j. niſi quando clerici accuſant ſuum prelatum: vt. ij. q. vij. lator ⁊ cum accuſatur matrimonium propter cõſanguinitatem: vt. xxxv. queſt. vj. cap. j. Similiter in cauſa ciuili domeſtici teſtes non admittuntur: vt. iiij. q. iij. etiam in re propria. clerici tamen tam pro ſua eccleſia q̃ ꝓ aliena bene admittunt: vt. ſ. e. c. j. ⁊ ca. q̃ q̃.

† Precipere et imperare differt. ‡ Iſtam gl. approbat et d̃t eā verā et notabilē Alexan. de ymo. in l. more. col. x. ff. d̃ iuriſ. om. iu. et per Spec. I ti. d̃ iu. dele §. reſtat. ad fi. j. colū. ⁊ i ti. de le. §. finit ꝟ. ſʒ pone de facto. † Ope exceptiõis: vt dicā xxiij. q. ij. dudū ibi videas. lxiij. di. ꝑincipali. in fi. Archi.

Et procedit hoc ordine. Primo probat ꝙ fratres et domeſtici teſtes non ſunt admittendi. poſtea dat ſolutionem. Dicit᷑ ergo ꝙ tam leges q̄ canones ꝓhibent domeſticos teſtes aduerſus extraneum aſſumi. Nam ꝓ ſe quis teſtificari nō poteſt: ſed contra ſe ſic. ⁊ ideo cum iſti ferunt teſtimonium ſuper rebus eccl'ie ſue que ſpectant ad ſuam vtilitatē, nō ſunt audiendi. Poſtea ſoluit dicēs ꝙ in cauſa crimiali eſt hoc ſeruandum: ſed in cauſa eccl'ie bene admittūtur domeſtici teſtes: vt in ſequē. ca. patet.

a ¶ Anō ſuis fratrib⁹. In cauſa criminali nunq̄ admittuntur domeſtici: vt .iij. q. v. c. j. niſi in duobus caſib⁹: ſc; cum canonici accuſant prelatū ſuū: vt .ij. q. vij. lator. ⁊ cum accuſatur matrimonium ꝓpter cōſanguinitatē: vt .xxxv. q. vj. ca. j. ſimiliter in cauſa ciuili non admittitur domeſtic⁹ .iiij. q. iij. etiā ciuili iure. Itē etiā niſi in cauſa eccleſie ſue: vt .j. e. c. j. ⁊ extra de teſti. inſuper. Sil'r ad ꝓbādum conſanguinitatem admittitur domeſtic⁹. vt .xxxv. q. vj. c. j. ſiue agatur ad contrahendum, ſiue ad dirimēdum matrimonium: vt extra qui matri. ac. poſ. videtur. Sed pro alio impedimento matrimonij domeſtici non admittunt᷑, etiam ſi velint probare affinitatem: vt extra de teſti. in lr̄is. Jo. S; ꝯtra videt᷑ dicere decre. ex de teſti. ſuper eo. ⁊ ſic de facto ſeruat᷑: ⁊ in illa decre. in literis, ſuſpitio erat ꝯtra eū: qꝛ ſteterat cum vxore per ſeptē annos: ⁊ etiā ibi ſuper affinitate inducebant᷑ domeſtici. preterea vt notauit ibi T. familiares ſui erant vel domeſtici, q̄b⁹ imperare pōt rōne dn̄ice vel patrie poteſtat᷑. al's domeſtici bene admittunt᷑. † B.

De ſuis fratrib⁹ teſtes producere poſſint, mult᷑ authoritatibus videt᷑ eſſe ꝓhibitū. Leges eñ tam ſacroꝝ canonum q̄ ſecularium principū ꝓhibent aduerſum aliquē, teſtē de ſua domo ꝑduci. cōtra ſe eñ q̄ſq; teſtari pōt, ꝓ ſe vero minime. Quia ergo iſti ꝑducunt᷑ vt ꝓ ſeipſis teſtimoniū ferant (non eñ vtilitatis ſue eccleſie ſe penitus immunes arbitrātur futuros) patet ꝙ eoꝝ vox in talibus nō eſt audiēda. Sed diſtinctio hec, ⁊ teſtiū examinatio in criminalibus cauſis ſeruāda eſt: in ciuilibus autē nō vſq̄quaq;. in crimiali eñ cauſa non licet teſtē de ꝓpria domo produci: in ciuili autē prelatis eccleſie licet.

Unde paſchalis .ij. Guidoni archiepō Uienēſi aplice ſedis legato ſcribit dicens.

¶ Clerici ꝓ ſua eccleſia teſtimonium ferre poſſunt.

Super prudētia tua plurimū admiramur, ꝙ in negocio beati Stephaniᵇ clericoꝝ ipſoꝝ acceptare nolueris teſtimonium. diuerſe nāq; ſūt ſpēs cauſaꝝ, nec ī oīb⁹ cauſis crimina agitant᷑. In criminib⁹ ſiq̄dē accuſatoꝝ ⁊ teſtiū illa diſtinctio obſeruāda eſt q̄ in canonib⁹ ꝯtinet᷑, ne q̄ ad ꝓbationē domeſtici aſſumant᷑. Ceterū in poſſeſſionū vel huiuſmodi negocijs hi potiſſimū aſſumēdi ſunt, q̄ eadē negocia tractauerūtᶜ de quoꝝ auditu ⁊ viſuᵈ heſitatio eē nō debeat. Si ergo ijdē clerici idonei ſūt ad aſſertionē cauſe illi⁹, nullaten⁹ remoueant᷑: ſ; ſicut alijs lr̄is deliberatū eſt inter ſancti Joānis ⁊ ſcti Stephani canonicos, lis illa plenius decidat᷑.

¶ Pōt etiā intelligi aliter. domeſtici ad probationē nō admittātur: vt pro his vc; quoꝝ ſunt domeſtici, teſtimoniū ferāt. hi aūt (ſicut ſupra de actoribus dictū eſt) nō pro domeſticis, ſed ꝓ eccl'ia que mater eſt oīm pauperū, teſtimoniū dicāt. In ꝯficiēdis aūt inſtrumētis ſecularium negocioꝝ pbr̄i nō vocentur ad teſtimonium: ſed ſi caſu ꝯtractui eos interfuiſſe contigerit, iubente epō teſtimonium dicant.

Uñ in ſynodo habita Rome ab Eugenio papa ſtatutū eſt.

¶ In ꝯficiēdis inſtr̄is ſacerdotes ad teſtioniū nō vocent᷑

ricos ſancti Stephani, dūmodo idonei videātur. Alijs literis, quib⁹ cauſam illam commiſerat ſibi: vel alijs literis ſuper teſtib⁹ recipiēdis ſibi miſſis prius.

b ¶ Stephani. vn⁹ canonicus poteſt inducere in teſtimonium ſuum concanonicū cōtra eiuſdē eccleſie canonicos, quia nō eſt magis domeſtic⁹ vni q̄ alij: ⁊ par affectionis cauſa ſuſpitionē excludit: vt. ff. de ri. nup. nō ſolum. §. j. ſicut et poteſt ipſum inducere cōtra ſuū prelatū: vt .ij. q. vij. lator. Sed nunquid poteſt eu; inducere cōtra canonicū alteri⁹ eccleſie? ꝟ. dicit ꝙ nō. Tu potes dicere ꝙ ſic, qꝛ nō eſt domeſticus illius, ſed eccleſie tantū. ſil'r prelat⁹ iſte pōt induci in teſte; pro eccleſia ſua: dū tamē alius ꝯſtituatur qui nomine eccl'ie agat: vt extra de teſti. inſuper. † nec dicuntur iſti ferre teſtimonium in ꝓpria cauſa, qꝛ cauſa eccleſie nō eſt cauſa ſingulorū: vt .xij. q. ij. qui manumittitur. ſic legatari⁹ fert teſtimoniū in cauſa teſtamēti in quo aliquid ei relictum eſt, vt inſtit. de teſta. §. legatarius. Sed nōne talibus imperat᷑ ab eccleſia? ergo non poſſunt eſſe teſtes ꝓ illa: vt .iiij. q. iij. idonei? Sed iſtud eſt in fauorem religionis. nam cōtra rationem pro religione iudicat᷑: vt. ff. de relig. ⁊ ſump. ſunt perſone. ſed licet dicā ꝙ vn⁹ canonic⁹ poteſt eſſe teſtis in cauſa ſui cōcanonici, nō tamē dico ꝙ poſſit eſſe iudex ſuus ꝯtra extraneū: qꝛ minor cauſa repellit aliquē a iudicio q̄ a teſtimonio: vt extra de offi. deleg. cum R.

c ¶ Tractauerūt. quia ea que in capitulo geſta ſunt, meli⁹ poſſunt ꝓbari per canonicos q̄ per alios: vt extra de teſti. veniens. in fi. l; lex dicat al's inter domeſticos facile quid confingi poſſe pro negocij qualitate: vt C. de dona. data.

d ¶ Et viſu. iij. q. ix. teſtes.

¶ poteſt. ¶ Iſte §. diuiditur in duas partes. In pma ſoluit aliter quam ſuperius dixerat, dicēs ꝙ domeſtici ad teſtimoniū non admittūtur pro eo cuius ſunt domeſtici. ſupradicti autē clerici nō ꝓ domeſticis admittuntur, ſed ꝓ eccleſia que mater eſt oīm. In ſcda parte dicit᷑ ꝙ pbr̄i in cōtractib⁹ ſeculariū nō debēt ad teſtimo-

Teſtificari pn̄t q̄n q̄ domeſtici.

† Alij ꝟ .iiij. q. iij. etiā ciuili iure. nam mercenarij ſunt domeſtici. ff. de pe. reſpiciē dū; §. furti. C. de his q̄ ad eccl. confu. pn̄t. Archi.

Canonic⁹ pro canonico teſtificari poteſt.

† Ad idē. ff. de ꝟb. ſig. pnceps C. de digni. lib. ſenatorū. ſ; ꝟ qꝛ executores negociorū et adminiſtratores ieiſdem negocijs teſtes eſſe nō pn̄t. ff. de teſt. mandatis. Ar.

niſi vocari. ſi tamen caſu interfuerint / iubēte epiſcopo teſtimonium ferre poſſunt: vt in ſeq. ca. docetur.

Q Uāq̄. ¶ Caſus Queſitū fuit ab Eugenio vtrum ſacerdotes ſint vocandi ad teſtimoniū ſuper ꝯficiendis inſtrumentis in negocijs ſecularibus? Et rñ. ꝙ nō. ſi tñ caſu interfuerit, vbi laici nō inueniunt idonei / iubēte epō poſſūt dicere teſtimoniū ne ꝟitas occultet.

Q Uāq̄ ſacerdotū teſtimonium credibile habeat, tamē in ipſis ſecularibꝰ negocijs pro conficiendis inſtrumentis ad teſtimoniū nō rogētur[a]: qꝛ eos talibꝰ rebus intereſſe nō cōuenit. Si autē euētu[b] aliquo cauſe interfuerint, ꝛ aliquid viderint vl' audierint[c]: vbi nulle ad illud idonee ſeculariū inueniātur pſone: ne veritas occultetur[d], et malus vt bonus eſtimet: in ꝓuidentia proprij epī ſit vt aut coram ſe[e] ꝛ cōpetentibus[f] iudicibus, aut aliter[g] honorifice veritatem teſtificentur.

¶ Queſtio.iij.

a ¶ Non rogent. an poſſit clericꝰ cogi / notaui. ij. q. vj. ſtatuendum.

b ¶ Euētu. ꝟ. iiij. q. iij. ad fidem.

c ¶ Uel audierit Et hoc eſt in illis caſibꝰ vbi teſtimonium valet de auditu: vt. iij. q. ix. ſi debitum.

d ¶ Occultetur. Iſtud eſt regulare ꝙ i defectū ꝓbationū quilibet poſſit cogi: vt ex̄ de teſti. cogen. ꝑuenit. immo talis admittitur qui al's non eſt idoneus: vt. iiij. q. iij. item ſerui reſponſo. Simile eſt. lv. diſt. priſcis, ꝛ de conſe. diſt. iiij. in neceſſitate. ꝛ C. de hereti. l. vlti.

e ¶ Corā ſe. Sed qualiter teſtat clericus corā epō cū cauſa verſatur coram laico iudice, cum cōtinētia cauſe diuidi non debeat: vt extra de ſeq̄ſt. ad hec. Rñ. hoc eſt priuilegium clericoꝝ ꝙ nō cogunt corā quolibet iudice teſtari: ſicut egregie pſone nō coguntur corā quolibet iudice teſtari: vt. ff. de iureiur. ad perſonas.

Clerici non coguntur teſtificari.

f ¶ Competentibus. ſcꝫ iudicibus eccleſiaſticis.

g ¶ Aut aliter. Id eſt vt committat epōs aliquibꝰ qui recipiant teſtimonia ipſorum.

Ad idē ex̄ ꝺ teſti. c. ſi q̄. et maxie cū tunc iurare debeāt qꝺ facerē nō debēt lai. co. xxij. q. vlt. c. vlt. ſm Jo. ꝺ. f.

Q Uod aūt. ¶ Caſus. Hic intitulat. iij. q. in qua q̄rit̄ur vtrū ſit vſura ſi aliquid preter ſortē exigat. Et certū eſt ꝙ ſic: niſi cū eccleſia mutuat pecuniā laico ad hoc vt prediū eccleſiaſticū de manu laici redimat: quo caſu fructꝰ eccleſiaſtici fundi preter ſortem retinebit. vt dicit Inno. iij. in prima decre. de feu. ꝛ Alexā. de vſu. in prima decre. in fi. Silr̄ non licet aliquid expectare preter ſortē: vt. j. e. ca. j. Spes enim facit vſurarium ſicut ſimoniacum. arg. j. q. iij. non ſolum.

h ¶ Qꝺ autē. Hic querit an vſura ſit vltra ſortē aliq̄d recipere? Et certe ſic: niſi in. v. caſibus. Primo i caſu fauore eccl'ie. ex̄ de vſur. c. j. ꝛ ca. cōqueſtus. Scđo: ꝛ cum fideiuſſor ſoluit ſortem ꝛ vſuras / pōt vſuras petere: vt ff. de fideiuſ. conſtitutus. Tertio: ꝛ cū pena petit preter ſortē: vt. xij. qō. ij. in legibus. Quarto, ꝛ cū petitur vſura tanq̄ intereſſe: vt dicā. j. e. q. iiij. qm̄ multi. ꝛ. ff. ꝓ ſocio. l. ſocius qui. Quinto, ꝛ cum recipitur aliq̄d pro re q̄ nō cōſiſtit in pondere, numero, vl' mēſura: ſicut in locatione. Itē in ſexto caſu rōne incertitudinis: vt extra de vſur. in ciuitate. ꝛ nō ſolū qꝺcūq̄ lucrū, ſꝫ etiā ipa ſpes facit hoiem vſurariū: vt. j. e. ca. j. ſicut ſpes facit hoiem ſimoniacū: vt. j. q. iij. non ſolū. Ad intelligētiā aūt huiꝰ q̄ōnis ſcias ꝙ duo ſunt ꝯtractus qui de natura ſui gratuiti ſunt: vt mutuū et cōmodatū. In mutuo certuꝫ eſt et requirit ꝙ ſit gratuitū: alioquin eſt vſura. Itē ſi cōmodatū non eſt gratuitū: non quidē eſt vſura. ſed tñ ſi aliquid recipit pro cōmodato, ſtatim deſinit eſſe cōmodatum: qꝛ aut recipitur aliquid pro re ipſa, aut pro vſu rei. Si pro re ipſa aliquid recipit, aut eſt pecunia, aut alia res. ſi pecunia / eſt emptio ſeu venditio. ſi alia res / erit ꝯtractus permutationis. Si ꝓ vſu rei accipit pecunia / erit ꝯctꝰ locatiōis. ſi res alia erit cōtractus innoiatꝰ: do vt des vel do vt facias. oēs iſti cōtractus ſūt liciti laicis etiā cauſa negociationis: vt. lxxxviij. di. fornicari. Clerici tñ inquātum poſſunt debent abſtinere ab emptione et vēditione: qꝛ illud nō facile fit ſine peccato: vt. j. de peni. diſt. v. qualitas. tamen in cauſa neceſſitatis permiſſuꝫ eſt clericis negociari: vt ex̄ ne cle. vel mo. ca. j. licitum tñ eſt clericis emere aliquam rudem materiā, ꝛ inde aliqꝺ artificium facere ſi ꝗs ſua non ſufficiunt: vt xcj. diſt. clericus victū. ꝛ. xxj. q. j. c. j. de cōſe. diſ. v. nū q̄. et tunc nō acquirit lucrū ex negociatiōe, ſꝫ ex artificio. talia em̄ lucra licita erant apoſtolis: vt. xxj. q. j. ca. j.

Cōtractꝰ duo ſūt gratuiti.

Clerici an poſſint emere et vēdere

Q Uod aūt[h] ꝓter ſūmaꝫ emolumēta ſe ctari ſit vſuras exigere, Aug. aucte ꝓbat: qui in pſalmo. xxxvj. ſcribit dicens.

¶ Qui plus q̄ dederit accipit vſuras expetit.

S I feneraueris hoi. i. ſi mutuo dederis pecuniam tuā: a quo plus q̄[i] dediſti expectes, nō pecuniā ſolā, ſed aliq̄d plus q̄ dediſti, ſiue illud triticū ſit, ſiue vinū, ſiue oleū, ſiue qꝺlibet aliud: ſi plꝰ q̄ dediſti expectes[k] accipere

S I feneraueris. ¶ Caſus. Aliquis dedit pecuniā mutuā, ꝛ preter ſortem aliquid expectabat. queſitum fuit ab Aug. vtrum ſit vſurarius? Et rñ. ꝙ ſic.

i ¶ Plus q̄. Supple quod cōſiſtit in pondere, numero, ꝛ menſura. Sed in equo ꝛ domo aliud eſt, qꝛ ibi licitum eſt recipere ſortem et lucrum. et eſt ea ratio: qꝛ in predictis que conſiſtunt in pondere, numero, ꝛ menſura, transfertur dominium, cū illud ſit mutuum. Unde res illa ſtatim eſt periculo illius q̄ recipit eam. vnde inconueniens eſſet vt nomine illius rei magis grauaretur: ſed domus ꝛ equus non ſunt periculo ſui. vnde non eſt incōueniens ſi al's grauaretur pro re tali dando aliquid. ad hoc facit. ff. de iureiuran. eum qui. Sed contra hoc obijcitur. Pone ꝙ aliquis vendat vſum pecunie: et recipiat in ſe periculum pecunie. talis contractus non eſt vitioſus: quia cū vſus ſit illius qui vendidit: licite poteſt eum vēdere. ꝛ ſic habes ꝙ aliquis pro pecunia poteſt recipere pecuniam ꝛ aliud in hoc caſu: al's non. ꝛ hoc ideo: qꝛ pecunia non deteriorat̄ur: ſed alie res deteriorātur. Item nōne ſi creditor alicui gratis mutuat pecuniam: venditor tenetur ei antidota: vt extra de teſta. cum in officijs. ꝛ. ff. de peti. here. ſed et ſi. ꝟ. conſuluit. et naturaliter eſt ei obligatus ad aliam. quare ergo illam naturalem obligationē nō pōt deducere in ciuilem. ſcilꝫ vt pactū fiat pro illa dāda: ad quā tamen tenetur: cum etiam talia pacta interueniant in ſpūalibus ad que al's quis tenetur. ex̄ de preben. ſignificatum. ꝛ extra de elec. ſignificaſti.

Arg. ff. de iureiurā. eū qui.

k ¶ Expectes. Ex pacto ſm quoſdam: vel etiā ſine pacto: qꝛ ſola ſpes facit vſurarium: vt hic. Sed q̄d ſi mutuet eo pacto vt ſibi etiaꝫ remutuet cū opus habuerit? Non credo ꝙ illud poſſet deducere in pactuꝫ: ꝛ ita hic

f Iſtaz naturalis obligatio non poteſt deduci in pactum. f ſtiā ʒ tʒ Hoſ. ex ꝺ vſur. ꝯſuluit ſʒ gl. p̄cedens vr̄ inuere ꝯriũ. ꝓ. item nonne, Archi.

Putant. ¶ Caſus. Quidā pecunia mutuata pecuniam pro vſura recipere nolebant: ſed munuſcula, quod dicebāt nō eſſe vſurā. ſed Hiero. dicit ꝙ quicquid vltra ſortem recipitur, vſura reputatur.

a ¶ Pecunia. ſtricte ſumitur hic nomē pecunia. nam gñaliter ꝺr pecunia quicqd habes vt. j. q. iij. totum.

Clericis. ¶ Caſus. Quidā cum pecuniā mutuaſſent negociatoribus, de lucro mercium partē recipiebant. queſitū fuit ab Amb. vtrū hoc debeat reputari vſura? Et reſpondet ꝙ ſic, ⁊ nō ſolum hoc: ſʒ etiaʒ quicquid vltra ſortem exigitur, quocūqʒ noie cenſeat, dicitur vſura: ⁊ ad hoc probandū authoritatē legis moſaice inducit.

g Cōc. ex. i. l. j. ꝯ. cum vrbē. ff. de offi. pfe. vr. ⁊ in. l. j. C. ꝺ here. iſti.

b ¶ Precepta. nolunt quidā facere cōtra legē, ſed faciunt fraudem legi. Iſte vero facit fraudē legi qui obſeruat ꝟba legis, ſed mentē eius circunuenit: vt. ff. de legib⁹. fraus. Fit fraus legi quatuor modis. De re ad rem. i. quando in fraudem datur aliqua res: vt hic: ⁊. j. q. j. ſunt nōnulli. talis eſt fraus Macedoniani. ff. ad maced. l. ſed iulianus ꝯ. mutui. Itē de perſona ad perſonā: vt cuʒ qs ſub perſona alterius exercet vſurā. vt. xlvj. diſti. ſicut non ſuo. ⁊ cum maritus nō pōt aliquid dare vxori, ſupponit aliā perſonā cui det: vt. ff. de dona. inter virum ⁊ vxo. hec ratio ꝯ. vlti. Itē de vno cōtractu ad alium cōtractum fit fraus: vt cuʒ mulier nō poſſit dare aliquid viro, fingit ſe vēdere ei: vt. ff. de dona. inter vi. ⁊ vxo. ſi ſpōſus ꝯ. circa. ſic. xvj. q. iij. ſi ſacerdotes. Item de vno contractu ad alium fit fraus, ſed alio modo: vt cuʒ mulier non poſſit fideiubere, conſtituit ſe principalem debitricem. vt. ff. ad velle. quis. xxxiij. q. v. mulierem. f

Legiſſit fraus q̄drāplicif. f Adde ad hoc plene no. per Iaſo. i l. cunctos. col. xij. C. ꝺ ſū. trini.

f De hac materia plene not. cē ꝺ pri ai. ꝗſto ibi vid. i ſūma hoſt. ꝺ ꝯhend. emp. ꝯ. vlti.

c ¶ Legis. Id eſt canonis legitime agentis: ſcilicet legis prophetice dicentis: Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram ⁊c.

feneratores, et in hoc improbandus: non laudandus.

Item Hieronym⁹ ſup Ezechielem libro. vj.

¶ Quicquid ſupra datū exigitur, vſura eſt.

Putant qdā vſuras tm̄ eē in pecunia[a]: qꝺ puidens diuina ſcriptura oīs rei aufert ſupabūdātiā, vt pl⁹ nō recipias q̄ꝫ dediſti. f Itē alij ꝓ pecunia fenerata ſolēt munuſcula diuerſi gñis accipe, ⁊ nō intelligūt ſcripturā vſurā appellare ⁊ ſupabūdātiā qcquid illud eſt ſi ab eo qꝺ dederint plus reacceperint.

Item Ambro. de Thobia.

¶ Quicqd ſorti accedit vſura eſt.

Clericis refugiētes precepta[b] legis[c] cū dederint pecuniā negociatorib⁹.[d] non in pecunia vſuras exigūt ſʒ de mercib⁹ eoꝝ tanq̄ꝫ vſurarū emolumēta ꝑcipiunt. ideo audiant qd lex[e] dicat. f Neqʒ inquit vſurā eſcarū accipies, neqʒ oīm rerū. Itē: Eſca vſura eſt: ⁊ veſtis vſura eſt: ⁊ qꝺcūqʒ accedit[f] ſorti, vſura eſt: et qꝺ velis nomē ei imponas vſura eſt. Item ſi quis inſtaurandū ꝯuiuiū putat, ad negociatorē[g] mittit vt abſinthiaci cupellam deferat ſibi gratis. ad cauponem dirigit vt picenum vinum aut tyriacum requirat. ad lanium, vt hyllam ſibi procuret. ad alium, vt ſibi poma[h] adornet.

Item ex cōcilio Agathenſi.

¶ Quādo amplius q̄ꝫ debet exigitur, vſura accipitur.

Vſura eſt vbi amplius requirit q̄ꝫ qꝺ datur: ꝟbi grā, ſi ſolidos decē dederis ⁊ amplius queſieris: vel ſi dederis frumēti modiū vnū, et ſuper aliquid exegeris.

Ecce euidēter oſtenditur ꝙ quicquid vltra ſortem exigit, vſura eſt.

¶ Queſtio. iiij.

Quod ꝟo[i] nec clericis nec laicis liceat vſuras exigere, ꝓbat authoritate Gelaſij ⁊ aliorū.

Vnde item Gelaſius papa ſcribens clericis per Lucaniam et Siciliam.

¶ A queſtib⁹ negociationis clerici abſtineant.

Clerici ab īdignis[k] q̄ſtib⁹ nouerint abſtinēdum, ⁊ ab oī cuiuſlibet negociationis ingenio vel cupiditate ceſſandū. in quocūqʒ ꝟo gradu ſint, ſi ceſſare[l] noluerint mox a clericalib⁹ officijs abſtinere cogantur.

Item ex concilio Arelatenſi primo, quod confirmauit pa-

d ¶ Negociatoribus. Videtur ꝙ ſi quis pecuniā ſuaʒ dedit negociatori vt inde emat merces, et det ſibi partem lucri: ꝙ illud ſit licitum. quod non concedo ſi periculam ſpec: et ad recipientē, vt ſit inter eos contractus mutui. ſed ſi per illa verba ſocietatem contrahunt: et tūc periculum ſpectat ad vtrūqʒ, tūc bene licitum eſt ꝙ vnus ſoci⁹ det pecuniā, ⁊ alter ſuppleat laboreʒ qui deeſt in pecunia: vt. ff. ꝓ ſocio. l. v.

e ¶ Lex. moſaica.

f ¶ Accedit. Ex pacto.

g ¶ Ad negociatorem. Cui credidit pecuniam.

h ¶ Poma. Videtur ergo ꝙ vſura differat i hoc a crimine ſimonie, qa crimē ſimonie nō cōmittitur in modico: vt ex. ꝺ ſimo. et ſi queſtiones. ſʒ nō eſt ita. ⁊ ca. ⁊ ſi queſtiones. intelligas ꝙ non preſumitur i modico cōmitti ſimonia ratione perſone.

Simonia ani modico cōmittatur.

Quod ꝟo nec. ¶ Caſus. Hic intitulatur quarta q̄ſtio, qua queritur vtrum laicis vel clericis liceat vſuras accipere? Et certū eſt ꝙ nō: niſi in caſibus notatis ſupra in proxima queſtione: et in apparatu: et in ſumma illius queſtionis.

i ¶ Quod vero. Nulli licitum eſt vſuras ſumē: nec etiam iudeo: vt extra ꝺ vſur. poſt miſerabilem. videtur tamen ꝙ in caſu licituʒ ſit etiam chriſtiano ſumere vſuram: vt. I. e. ca. vlt. tamen licitum eſt aliquando vltra ſortem aliquid recipere: vt notaui in proxi. q. ſ. in ſumma.

Clerici. ¶ Caſus. Precipit Gelaſius in hoc ca. vt clerici ab omni illicita cupiditate cuiuſlibet negociationis ſe abſtineant. alioquin in quocūqʒ gradu fuerint, deponentur. Sequens ca. patet.

k ¶ Inſignis. Licitas enim negociatiōes poſſunt clerici facere: vt extra ne cleri. vel mo. cap. j. ⁊ hoc cum eis ſua non ſufficiunt: vt. xcj. diſt. clericus.

l ¶ Si ceſſare. Non ergo ſtatim deponēdus eſt clericus ꝓpter vſuras. xlvij. diſt. ca. j. Arg. cōtra. xlvij. diſt.

ca.ij. Sol. ſtatim deponendus eſt: ⁊ quod hic dicit, refertur ad facultatem diſpenſandi. a ¶ Miniſtri. ¶ Datam. ƺ. xlvj. diſt. non licet.

¶ Ul'dic turpi lucro hoc intellige ſed ƺ in vſura ſm L. de hoc le. ⁊ no. extra ꝺ vſur. ꝑterea. ibi videas. Archi.

Canonum. ¶ Caſus. Quidam clerici emebant viliꝰ vt carius venderent: ⁊ hoc faciebant ſtudioſa cupiditate lucrandi. Ideo ſtatutum fuit in concilio Terraconenſi vt decetero hoc nõ faciãt: alioquin deponentur. Studio. i. ſtudioſa cupiditate. b ¶ Et vẽdendi. In eadẽ forma: ſʒ i rudi materia poſſunt emere coriuʒ et chartas, et inde facere ſotulares ⁊ libros: vt. xxj. q. j. ca. j. ⁊. xcj. diſ. clericꝰ. nec eſt negociatio, ſʒ artificiũ.

Si qs oblitꝰ. ¶ Caſus. Quidaʒ clerici vſuras centeſimas exigebant, vel aliquid aliud preter ſortẽ: et vilius emebant vt carius aliꝰs venderent. q̃re ꝯſtitutum fuit a Martino papa vt q decetero talia fecerint deponanť. Idẽ eſt caſus ſeq. ca. c ¶ Ex quolibet. xxj. q. iij. placuit.

Si quis clericus. ¶ Caſus. Quidam clericus mutuauit certam quãtitatem pecunie alicui certo tẽpore ſoluendam. queſitũ eſt in Niceno cõcilio ſi tempore ſtatuto ad ſolutionẽ faciendaʒ velit recipere frumentum vel aliaʒ ſpeciem loco pecunie ſub quo precio debeat eaʒ recipere. Et reſpõdet ꝙ ſub eo precio quo vendi poteſt tẽpore ſolutionis faciẽde: ⁊ tantum recipiat ſub eo precio donec ꝑueniat ad ſummam quã mutuauit. Si vero non vult ſpeciem ſed pecuniã: recipiat eam ſine augmento. Ita videtur mihi queſtio huiꝰ capi. formanda: licet Beneuen. aliter eã formauerit: nec mea caſus poſitio a ſua differt, niſi in formatione q̃ſtionis. ⁊ Hug. fere idem dicit cum Beneuen.
d ¶ Solidum. ſ. pecuniam numeratam.
e ¶ Hoc. i. tantum.
f ¶ Quod. i. quantum.

pa Sylueſter.

¶ Excõmunicentur miniſtri altaris qui fenerantur.

Miniſtri qui fenerãtur placuit iuxta formam diuinitus datam[a] eos a communione abſtinere.

Itẽ ex cõci. Terraconẽſi.

¶ Qui voluit eſſe i clero, a ſtudio negociationis abſtineãt.

Canonũ ſtatutis firmatum eſt vt q̃cũq; in clero eſſe voluerit, emendi vilius et vẽdendi[b] carius ſtudio non vtatur. qꝺ ſi exercere voluerit cohibeatur a clero.

Itẽ ex ꝯci. Martini pape.

¶ Alieneť a clero vſuras aut ſuperabundantiã exigens.

Si quis oblitꝰ timorem dñi ⁊ ſctãꝝ ſcripturarũ que dicunt: Qui pecuniã ſuã non dedit ad vſurã: poſt hanc cognitionẽ magni ꝯcilij feneraverit, vel centeſimã exegerit, aut ex quolibet[c] negocio turpis lucri queſierit, aut per diuerſas ſpecies vini vel frugis vel cuiuſlibet rei emendo vel vẽdẽdo aliqua incremẽta ſuſceperit: de gradu ſuo deiectus, alienus habeať a clero.

Item ex eodem.

¶ Pro pecunia quã clericus mutuo dedit, iuſto precio ſpecies accipere poteſt.

Si qs clericꝰ i neceſſitate ſolidum[d] preſtiterit hoc[e] de vino vel frumẽto accipiat, qꝺ[f] mercãdi[g] cauſa tpe[h] ſtatuto decretũ[i] fuerit venundari. ceteꝝ ſi ſpeciẽ nõ habuit neceſſariã: ipſuʒ qꝺ dedit, ſine vllo augmento recipiat.

Item ex cõci. Agathenſi. iij.

¶ Clericus nõ accipiat plus ꝗ᷑ commodauit.

Nullꝰ clericoꝝ amplius accipiat ꝗ᷑ ꝯmodauit. ſi pecuniã, pecuniã accipiat. ſi ſpeciẽ, eandẽ quã dedit accipiat. ⁊ quicquid aliud, tantuʒ quantum dedit accipiat.

Item Leo papa.

¶ Etiam laicis vſura damnabilis eſt.

Nec hoc ꝓtereũduʒ q̊q; duximꝰ eſſe, quoſdã lucri turpis cupiditate captos q̇ vſurariã exercere pecuniaʒ et fenore volunt diteſcere: qꝺ nos vt nõ tm̃ dicamꝰ in eos q̇ ſunt in clericali ordine ꝯſtituti: ſed etiam in laicos cadere, qui chriſtianos ſe dici cupiũt cõdolemꝰ: qꝺ vindicari acriꝰ in eos qui fuerint confutati, decernimꝰ: vt omnis peccãdi opportunitas adimatur.

Item ex Niceno cõcilio.

¶ Eiciãtur a clero turpia lucra ſectantes.

Quoniã multi clerici auaritie cauſa turpia lucra ſectãtes, obliti ſunt diuini precepti quo dictũ eſt. Qui pecuniã ſuã nõ dedit ad vſurã: ſtatuit hoc ſctm̃ ꝯciliũ vt ſi q̇s inuentus fuerit poſt hanc definitionem vſuras accipere, vel ex q̊libet tali negocio turpia lucra ſectari, vel etiaʒ ſpecies frumentoꝝ ad ſeſcuplũ dare omnis qui tale aliquid conatus fuerit ad queſtũ[k], deijciatur a clero: ⁊ alienꝰ habeatur ab eccleſiaſtico gradu.

Item Julius papa.

¶ Turpe lucrũ ſequiť qui minus emit vt plus vendat.

g ¶ Mercãdi. ſi deberent vendi. h ¶ Tẽpore ſtatuto. i. ſolutiõis tẽpore. i ¶ Decretũ. a iudice vel ab alio: ſcʒ hoc vult dicere ꝙ creditor frumẽtum pro tanta pecunia debet recipere quãtum valuit tẽpore ſolutiõis: ⁊ ita ꝯſiderãdum eſt tempꝰ ſolutionis. ſʒ ſi nõ eſt ꝓximum: tunc eſtimatur quãtum valet tẽpore quo res petitur: vt. ff. ſi certũ pe. l. vinum.

Nec hoc. ⁊c̃. ¶ Caſus. Dicit Leo papa ꝙ quidam turpia lucra ſectantes, vſuras exercẽt: de quo dicit ſe valde dolere non ſolum in clericis, ſed etiaʒ in laicis: quod dicit eſſe acrius vindicãdũ in clericos ꝗ᷑ in laicos: vt ceteris metus incutiatur.

Quoniam. k ¶ Ad queſtum. Videť hic ꝙ ꝓhibeamur ſumere vſurã cauſa lucri captãdi: nõ autem vitandi dãni: arg. ad hoc. ƺ. ea. ſi quis oblitꝰ. vbi dicit, icremẽta ſuſceperit. maxĩe ſi ſit bone fidei ꝯtractus: l vbi ex ſola mora veniunt vſure: vt. ff. de vſu. mora. ƺ. in bone. ſi qs q̃ eſt in mora ſoluẽdi, ab eo poſſũt repeti vſure, nõ tãꝗ᷑ vſure, ſʒ tanꝗ᷑ intereſſe: vt. ff. ꝓ ſoc. ſocius qui. ⁊ tunc petũtur vſure iudicis officio, nõ iure actionis. licite enim poteſt quis agere ad hoc vt reddatur indemnis: vt eẋ de fideiuſ. peruenit. ⁊. xij. q. ij. ſi quis. de clericis, vbi agitur ad intereſſe.

i Non intelligas ꝙ h imponať neceſſitas vẽditori aliud ꝗ᷑ debeat accipiendi: ſʒ plus non exigendi. aliꝺ em̃ ꝓ alio nõ põt ſolui inuito. ff. ꝺ ſol. ſi qs. C. e. tit. cum aũt. ſm B. yſ. Archi.

Uſure cã dãni vitandi poſſunt peti.

l Que ſint actiones ſiue, ƺ. ſcꝰ bone fidei hẽ inſti. de act. ƺ. actionũ ⁊ no. eẋ ꝺ exce. cũ venerabilis. in gloſ. q̃ſtũ.

Quicunq₃.¶ Caſus. Aliqui tempore meſſium vel vindemiarum non neceſſitate ſed ꝓpter lucri cupiditatem emunt vinum vel annonam pro duobus denarijs hac intẽtione vt ſeruent, poſtea donec pro quatuor vendant vel pro pluribus. Queſitum eſt a Julio papa vtru₃ hoc ſit turpe lucrum? Et reſpondet ꝙ ſic. et dicit h. ꝙ hoc ca. loquitur generaliter tam de clerico ꝗ̃ de laico.

Uſura qñq₃ nõ ſit lz ꝓ q̃tuor dnq₃ ſol uant.

a ¶ Modium. Si aliqs vendat merces que modo valent quatuor, ⁊ facit pactũ vt ei dentur quinq₃ ad terminũ prefixum: illud non eſt vſura ſi dubiũ eſt quãtũ poſſũt valere merces ille ad terminum prefixum: vt extra de vſu. in ciuitate. licet ſi venderet longe cariori foro ꝗ̃ modo valeant, tũc eſſet vſura: vt extra eo tit. cõſuluit. Joan. Et qđ dicitur de vendicione mercium, intelligitur ſi tempore cõtractus nõ fuerat vẽditurus, alioquin eſſet vſura: vt extra eo. tit. ca. vlti. B.

Dñiu₃ an trãſferat in vſurarium.

b Si qs. ¶ Rapina₃. Sic ergo vſurari⁹ eſt raptor. ergo in eũ nõ transfertur dominiũ, ſicut nec in ſimoniacũ. poteſt tamen concedi ꝙ transfertur dominium in eum. Itẽ cum vſurarius nõ audiatur niſi reſtituat vſuras quas ab aliquo receperit, ergo nec raptor, vt videtur. qđ nõ admitto. ⁊ rapina large ſumit ꝓ qualibet iniuſta vſurpatione: vt. xxxij. q. iiij. meretrices.

Quid dicã. ¶ Caſus. Hoc ca. diuidit in duas partes. In prima parte dicit ꝙ crudelis eſt qui vſuram exercet, ſicut ille qui facit rapinam: quia vſura reſtitui debet ſi ſit ſub quo iudice reperi poſſit. In ſecunda parte inuehitur cõtra auaritiam ⁊ cupiditatẽ vſurarij, que ſatiari nõ poteſt. Et oſtendit ꝙ vſurarius cũ peccato poſſidet vſuram, qꝛ alienũ eſt, ⁊ ideo reſtituendum qꝛ iniuſte poſſidet, ⁊ eo male vtitur.

Uſure etiã ſ₃ leges nõ ſunt dande.

c ¶ Reddi. id eſt dari: quia verbum reddendi ponit pro verbo dandi. ff. de verb. ſigni. verbũ reddendi. Poteſt tamẽ dici ꝙ ſ₃m leges non ſunt dãde vſure, tum qꝛ ſacre leges non dedignant imitari ſacros canones, vt ij. q̃õne. iij. §. notandum. tum quia imperator iubet ſeruari ea que ſtatuta ſunt in Niceno concilio: vt in aut. de eccle. ti. in prin. coll. ix. ſed Nicenum concilium, phibet vſuras: vt. xlvij. diſt. quoniam. ⁊. ß. eo. quoniã. cum ergo imperator ꝯſtitutione ſua cõfirmauit ſtatuta Niceni concilij: patet ꝙ voluit derogare omnibus legibus que loquuntur de vſuris. Uel dic vt di. xi. x. diſt. lege.

d ¶ Scriptũ eſt. in ꝓlogo biblie.

e ¶ Totus mundꝰ. i. quelibet parua pars mundi. ꝭ ꝭ Hic vult dicere ꝙ ea que poſſidet licʒ pauca: ita ei ſufficiũt ac ſi totus mundꝰ eſſʒ ſuꝰ ſ₃ goſ. Archi.

Vt hec dictio totꝰ hic ponatur diſtributiue.

f ¶ Nec obolꝰ. ſupple eſt totꝰ mũdus.

g ¶ Alienũ. Ca. non fingit rẽ alienam illam qua qs male vtit, vt hic. ⁊. xlvij. di. ſicut hi. ⁊ extra de ꝟb. ſig. ca. ius dicitur.

¶ Porro. ¶ Caſꝰ. Supra dictu₃ eſt ꝙ vſure nõ debẽt exigi. nũc ponit caſum in q̃ poſſunt exigi, ⁊ ad hoc inducit ſeq. ca.

Ab illo. ¶ Caſꝰ. Queſitu₃ fuit ab Ambroſio a quo vſure exigi ſine pctõ vel recipi poſſint. Et reſpondet ꝙ ab illo cui nocere merito deſideramꝰ, ⁊ contra quẽ bellum iuſte mouemus, ſed bello vincere non valemus. Hoc ca. intelligit Hug. generalr̃ de Judeo pagano, heretico, ⁊ chriſtiano quolibet cõtra quẽ bellũ iuſte mouet.

h ¶ Cui. Sicut nulli nocere debes, ſic a nullo debes petere vſuras: vt ca. intelligat negatiue. ⁊ ſic planum eſt. Alij dicunt ꝙ ab hoſtibꝰ licitum eſt petere vſuras, nam ⁊ omnia eorum licite poſſumꝰ auferre: vt. xxiij. q. vij. c. j. ⁊. ij. ⁊ quibuſcunq₃ inſidijs poſſumꝰ nocere eis: vt. xxiij. q. ij. dominus.

i ¶ Ubi ius. Juſtum bellum eſt quod gerit ex edicto principis: vt. xxiij. q. ij. iuſtum. Joan.

Quod vero. ¶ Hec queſtio diuidit in quatuor partes: in prima quarũ probat per nouem authoritates ꝙ de vſuris ⁊ rebꝰ male acquiſitis de quibus dominium non transfert, non poſſunt fieri eleemoſyne. Secunda ibi: Econtra. Tertia ibi: Itẽ obijcitur. Quarta ibi: Sed Aug. Jo.

Quicunq₃ tẽpore meſſis vel vindemie nõ neceſſitate ſed ꝓpter cupiditatẽ cõparat annonã vel vinu₃, verbi gr̃a de duobꝰ nũmis cõparat modiũ[a] vnũ: ⁊ ſeruat vſq₃ du₃ vendat denarijs quatuor aut amplius: hoc turpe lucrũ dicimus. Item Ambroſius in libro de bono mortis.

¶ Rapinam facit qui vſura₃ accipit.

Si quis vſuram accipit rapinã[b] facit: vita non viuit.

Itẽ Aug. ad Macedoniũ.

¶ Nõ minus crudelis eſt qui pauperẽ trucidat fenore, ꝗ̃ q̃ diuiti aliqua rapit.

Quid dicã de vſuris q̃s etiam ipſe leges ⁊ iudices reddi[c] iubent? An crudelior eſt qui ſubtrahit aliq̃d vel eripit diuiti ꝗ̃ q̃ trucidat pauperem fenore? Hec vtiq₃ atq₃ huiuſmodi male vtiq₃ poſſidentur, ⁊ vellẽ vt reſtituerentur: ſed non eſt quo iudice repetantur. Jam vero prudenter intueamur, quod ſcriptu₃ eſt[d]: Fideli homini totus[e] mũdus diuitie ſunt: infideli autẽ nec obolus[f]. Nõne oẽs qui ſibi vident gaudere cõquiſitis, eiſq₃ vti neſciũt, alienũ[g] poſſidere cõuincimꝰ? Hoc enĩ certe alienũ nõ eſt qđ iure poſſidetur. hoc autẽ iure poſſidet qđ iuſte: et hoc iuſte, qđ bene. Omne igit quod male poſſidetur, alienu₃ eſt. male autem poſſidet q̃ male vtitur. Porro a quo vſure exigende ſint, Ambroſius teſtatur dicens.

¶ Ab illo exigere vſurã poſſumus cui iure nocemus.

Ab illo exige vſuram cuiꝰ[h] merito nocere deſideras: cui iure inferũtur arma. huic legitime auferuntur vſure, quem bello vincere non potes. ab hoc vſurã exige quẽ non ſit crimen occidere. ſine ferro dimicat qui vſuras flagitat. ſine gladio ſe de hoſte vlciſcitur qui fuerit vſurarius exactor inimici. Ergo vbi ius[i] eſt belli, ibi ius vſure.

¶ Queſtio. v.

Quod ꝟo eleemoſyne non ſint faciende ex fenore vel vſuris, nec q̃libet male acquiſito Aug. teſtatur in libro de verbis domini tractatu. xxxv.

¶ De vſuris eleemoſyne fieri non poſſunt.

Nolite velle eleemoſy-nas facere de fenore et vſuris[a]. Item Auguſtinus.

¶ Oblatio de rapina reprobatur.

Immolās ex iniq̊, oblatio eſt maculata. Dona iniquorū non ꝓbat altiſſimus: nec reſpicit in oblationibus iniquoꝝ[b]: nec in multitudine[c] ſacrificioꝝ eoꝝ ꝓpitiabitur pctis. Qui offert ſacrificiū de ſubſtātia pauperis, q̄ſi qui victimat filium in ꝯſpectu patris ſui. Panis egētiū, vita pauperꝫ eſt, q̄ defraudat illū homo ſanguinis[d] eſt. q̄ effūdit ſanguinē, ꝛ q̄ fraudē facit, neceſſario fratres[e] ſunt.

Item Auguſt. in homilia.

¶ Nō eſt aliqd rapiendū diuitibus vt detur egenis.

Forte aliq̄s cogitat et dicit: multi ſunt xp̄iani diuites auari cupidi: non habebo[f] pctm̄ ſi ſuū illis abſtulero ꝛ pauperib⁹ dedero. vn̄ em̄ illi nil boni agūt, mercedē habere potero. ſed hmōi cogitatio ei diaboli calliditate ſuggeritur. nam ſi totum tribuat pauperib⁹ qd̄ abſtulerat: addit potius pctm̄ q̄ minuat.

Item Hierony.

¶ De eodem. Palea.

Nemo q̄ rapit, moriens ſi hꝫ vnde reddat ſaluatur. Si eos quoꝝ fuit, inuenire nō poterit: eccleſie vel pauperibus tribuat.

Item Ambro.

¶ De eodem. Palea.

Rapinā emere nō lꝫ, niſi ea intētione vt cui eſt ablata reſtituat. Itē Aug.

¶ Furtum cōmittit qui inuētum non reddit.

Si q̄d inueniſti[g], et non reddidiſti, rapuiſti: q̄ꝫtuꝫ potuiſti, feciſti. q: plus nō inueniſti, ideo pl⁹ nō rapuiſti q̄ alienū negat: ſi poſſet, ꝛ tolleret. de⁹ cor interrogat, non manum. Item Grego.

¶ Caſus. Hic intitulat quinta queſtio, vbi querit an ex vſuris ꝛ rebus male acquiſitis poſſint eleemoſyne fieri. Et certe quidā dicunt ꝙ ex nulla re illicite acquiſita poteſt eleemoſyna fieri: vt. ĩ. eleemoſyna. et. j. q. j. non eſt putāda. vbi dicitur: Honora dominum de tuis iuſtis laboribus. ꝛ in Deute. Non accipies mercedē ꝓſtibuli. Alij diſtinguunt vtrum trāſferatur dominiū vł nō. Ubi nō trāſfertur dominium, de rebus illis eleemoſyna fieri non pōt, vt de rapina ꝛ furto. Uel vbi trāſfert, ſed dat repetitio: ſimiliter eleemoſyna fieri non pōt, vt in vſura et re per metum extorta, ꝛ etiam in ſimonia. Ubi autem transfertur dominium, ꝛ nō competit repetitio, eleemoſyna fieri pōt: vt de re per meretriciū acquiſita, et de re que datur hiſtrioni: vt. ĩ. c. q̄ habetꝫ. ꝛ ca. nō ſane. Qꝫ dicitur: non accipies mercedē ꝓſtibuli: non obſtat q: oblatio licet de ea fieri non poſſit: nō ꝓhibet q̄n eleemoſyna fieri poſſit. ꝛ quod dicitur: Honora dn̄ꝫ de iuſtis laboribus, non prohibet quin idem de aliis.

¶ Quod vero quidam generaliter dicūt ꝙ de nullo illicite acquiſito poteſt fieri eleemoſyna, nec de meretricio, nec de vſura, nec de alea, nec de hiſtrionatu, nec de ſimonia. Scriptū eſt enim: Honorabis dominū deum tuum ex iuſtis tuis laborib⁹. j. q. j. non eſt putāda. ꝛ in Deut. dicit. Nō accipies mercedē proſtibuli. ꝛ eſt arg. ad hoc. ĩ. e. eleemoſyna. ꝛ. xxxij q. iiij. ſicut nō ſunt. nam illicite acquiſita nō ſunt in bonis noſtris, nec noſtra: vt ff. pro ſol. cū duobus. §. vlti. Alij dicūt ꝙ ſi de illicite acquiſitis non tranſfertur dominiū: vel etiam trāſfertur ſed cōpetit repetitio: nō poteſt tamē fieri eleemoſyna: vt in vſura: argu. ex de iureiu. debitores. ꝛ ſi ſimonia: vt extra de ſimo. veniēs. Sed ſi nō dat repetitio ꝛ trāſfertur dominiū, bene fit inde eleemoſyna: vt ſi aliquid datur meretrici, illud nō poteſt repeti: vt. ff. de cōdi. ob tur. cau. idē ꝛ ſi. §. q̄tiēs. vnde de tali pōt meretrix facere eleemoſynā. Idem de eo eſt quod datur hyſtrioni: et de eo quod extorquetur ratione officij alicui⁹: vt. ĩ. e. non ſane. Qꝫ autem dicitur ꝙ ſacerdos nō poteſt percipere mercedē proſtibuli: poteſt dici ꝙ non debet recipi oblatio meretricis: licet eleemoſyna poſſit inde fieri. et hec eſt ratio: vt propter ruborem citius cōuertatur: vt xc. diſt. oblationes. ꝛ. xvij. queſt. iiij. miror. Sed de illis que ſunt extorta per violentiā: nō ratione officij alicuius vt de rapina ꝛ de furto: nō poteſt fieri eleemoſyna. Dicūt tamē quidā ꝙ ſi res furtiua vēdatur: de nummis illis pōt fieri eleemoſyna: q: nō ſunt nummi furtiui qui dātur pro re furtiua: vt. ff. de fur. qui vas. §. vlt. quod non credo: vt extra de vſu. cum tu. in fi.

a ¶ Nolite. ¶ Uſurꝫ. Hic inculcatio verborum eſt: et fen⁹ dicitur vſura vſurarum. vnde Lucanus. Hinc vſura vorax, auidūq; in tempore fenus.

Immolans. ¶ Caſ⁹. Auguſtin⁹ in hoc ca. reprehēdit illos q̄ ex male acquiſito faciūt oblationes. Naꝫ qui offert ſacrificium vel oblatiōes ex iniuſte acquiſito: ſimilis eſt illi qui interficit filium in conſpectu patris. naꝫ qui rapit pauperibus, ꝛ qui ſanguinē fundit humanum, homicida reputatur ꝛ ſilēs ſunt in malo. Immolās. i. immolantis.

b ¶ Iniquorum. ĩ. j. q. j. null⁹. ꝛ. ca. non eſt putāda.

c ¶ Nec in multitudine. ſed in meritis: vt. xxiiij. q. j. odi.

d ¶ Sanguinis. ſupra. lxxxvj. diſtinct. paſce.

e ¶ Fratres. i. pares ſiue ſimiles in peccato. ĩ. e. c. multi. ꝛ de pe. diſt. j. homicidiorum.

Forte. ¶ Caſ⁹. Quidā putāt ſe nō peccare ſi auferāt auaro ꝛ diuiti vt pauperib⁹ largiant. ſꝫ dicit Augu. ꝙ tales diabolica ſuggeſtione mouent: q: q̄ talia faciunt, addunt iniq̄tatē iniq̄tati.

f ¶ Nō habebo. nec em̄ ꝓpter bonū eſt faciēdū malū: vt. xxx. q. j. noſſe. xxxij. q. iiij. ſicut nō ſunt. nō videt tn̄ ꝙ talis furtū cōmittat: q: furtū nō fit niſi adſit animus lucrādi: vt. ff. de fur. l. j. ſꝫ nō eſt ita: q: ſpecies lucri eſt ex alieno largiri: vt. ff. de fur. ſi pignore. §. j.

Si q̄d inueniſti. ¶ Caſ⁹. Dicit Aug. in hoc ca. ꝙ ſi aliq̄s inuenit aliq̄d, ꝛ animo lucrādi retinuit. talis dicit raptor. nam qui alienū negat: ſi inueniret alienum tolleret, ꝛ dolet ꝙ plus nō inuenit. deus enim reſpicit cor, ꝛ non manum.

g ¶ Si quid inueniſti. Hic notabis ꝙ ſi inueni rem aliquam habitā ꝓ derelicto: licet intendā eam furari: nō tn̄ cōmitto furtū. Itē ſi nō habet ꝓ derelicto, credo tn̄ ꝙ habeat ꝓ derelicto: ſilr nō cōmitto furtū. ſi autē nō habetur ꝓ derelicto, nec credas ꝙ habeat: ſi eo aīo acceptiſti, vt dn̄o reſtituas: nō cōmittis furtū: hoc tn̄ in libello debes preſtari. hoc totū habes. ff. de fur. falſus. §. qui alienū. Item ꝛ hoc ſcias ꝙ ſi q̄s inuenit theſau-

---

Marginalia: De hoc no. cꝫ ꝺ deci. ex tranſmiſſa. — Eccl. xxxiiij. c. — Facit ad hūc tex. l. cū hi. cum ibi not. ff. ꝺ trāſ act. — Eleemoſyna vtrū fieri poſſit ꝺ illicite acq̄ſitꝫ. — Malū ꝓpter bonū n̄ eſt faciēdū. — Ad hoc plene ex ne cle. vel mona. c. iiij. — Furari intēdēs q̄n q; furtuꝫ nō committit.

Theſaurus inuētꝰ cuiꝰ eſt. rū in loco ꝓprio, ſtatim inuētoris eſt. ſi autē in loco alieno, ⁊ caſu fortuito eū inuenerit, dimidiꝰ ſit inuētoris, ⁊ dimidius ſit dn̄i loci. ſi vero ſtudioſe queſiuit, ⁊ inuenit eū in loco alteriꝰ, totus erit dn̄i loci. ſi vero in ſacro vel religioſo loco caſu fortuito inuenit theſaurum, totꝰ eſt inuētoris: vt inſti. de re. diui. §. theſaurꝰ. ⁊ C. de theſau. l. uēo. li. x. Jo.

a Multi. Dicunt. Iſti male dicūt: qȝ oēs ſcire debēt qđ ſuū nō eſt ad alios ptinere: vt. C. vnde vi conquerebaſ.

Neqȝ. Caſꝰ. In hoc capi. oſtēdit Aug. ꝙ malū pcedēs (vt rapina vel inuaſio) nō excuſatur propter bonum ſequens. ⁊ hoc probatur duobus exemplis: ſcȝ primo ⁊ tertio. Et econuerſo bonum precedēs nō vitiatur malo ſequēti. ⁊ hoc ꝓbat duobꝰ exemplis. ſ. ſcđo ⁊ quarto. Et not. ꝙ prima duo exēpla opponūtur ſibi: et ſequētia duo ſimiliter. Scđm exemplum eſt ibi: Neqȝ ſi al's. Tertiū ibi: Nec tyrannice q̄rtum ibi: Nec vituperetur ordo.

b Juſtificat. argu. ꝙ bonum non improbaſ propter malū coherēs: nec malū approbatur ꝑpter bonū coherens: † vt. lvj. diſ. vndecūqȝ. et. xxiij. q. v. relegētes. Argu. cōtra. xxij. q. ij. ſi q̄libet.

c Laudabilis. id eſt lȝ iniuſte electꝰ bene vtaſ dignitate, per hoc nō cōualeſcit dignitas: vt. j. q. j. principatus. hoc tamē falſit: vt extra de renun. niſi.

† Ad hꝰ. xvj. qō. ꝯſuetudo. xxxij. q. ij. §. his ita. ⁊ c. dcq̄d. xj. q. iij. q̄ recte. Arg. ꝯ. xxxiij. q. v. ſūc ſaluabitur. ar.

d Iniuſta. i. iniuſte acq̄ſita. Omnis em̄ poteſtas a deo eſt. arg. xxiij. q. j. quid culpatur.

Deniqȝ. Caſus. Queſitum eſt ab Ambro. vtrū in cauſa pecuniaria que vertitur inter aliquos, poſſit ſacerdos pro altero licite poſtulare? Et reſpō. ꝙ non: quia cōmodius eſt vt neuter iuuetur q̄ grauetur alter: quia ad officium ſacerdotis ſpectat vt nemini noceat, ſed proſit omnibꝰ. ⁊ facit principium. c. ad propoſitum Gratiani: ſcȝ vt alienū nō auferam vt alteri ſubueniam, pecuniariter maxime.

e Deniqȝ. Sic. xj. q. iij. nolite. cum ſuis cōcor. ⁊. xiiij. queſt. ij. non eſtimemus.

Qui de rebus conceſſis ⁊ bene queſitis eleemoſynā impendit, illa placet deo.

Eleemoſyna redēptoris noſtri ocl̄is illa placet q̄ nō ex illicitis et iniq̄tate cōgeriſ: ſed que de rebꝰ cōceſſis ⁊ bene acq̄ſitis impendiſ.

Item Hiero. in lib. Leuitici.

Peccat qui rem inuentam non reddit.

Multi ſine pctō putāt eſſe ſi alienuȝ qđ inuenerint teneāt, ⁊ dicūt a: deꝰ mihi dedit: cui habeo reddere? diſcāt hoc pctm̄ ſimile eſſe rapine, ſi q̄s inuēta nō reddat.

Item Auguſti.

Bonꝰ vſus nō iuſtificat iniuſte queſita.

Neqȝ enim ſi agris iniqueac perperā iuaſis ita quiſq̄ꝫ vtatur vt ex eorum fructibꝰ largas eleemoſynas faciat, ideo rapinā iuſtificat b. Neqȝ ſi al's ruri paterno vl' iuſte queſito auarꝰ incumbat, ideo culpanda eſt iuris ciuilis regula qua poſſeſſor legitimꝰ factus eſt. Nec tyrānice factionis peruerſitas laudabilis c erit, ſi regia clemētia tyrānus ſubditos tractet. Nec vituperet ordo regie poteſtatis, ſi rex crudelitate tyrānica ſeuiat. aliud eſt nāqȝ iniuſta d ptāte iuſte velle vti: et aliđ eſt iuſta ptāte iniuſte velle vti.

Itē Amb. in lib. de officiis.

Cū alteriꝰ detrimēto alteri ſubuenire nō licet.

Deniqȝ e ſi nō pōt ſubueniri alteri niſi alter ledaſ, cōmodiꝰ ē neutrū f iuuari q̄ꝫ grauari alterū. ideoqȝ ĩ cauſis pecuniariis iteruenire nō g eſt ſacerdotale: ĩ q̄bꝰ nō pōt fieri q̄n frequēter ledaſ alter q̄ vinciſ: q̄m interceſſoris bn̄ficio ſe victuȝ arbitraſ. Sacerdotis eſt igiſ nulli nocere, ꝓdeſſe velle oībꝰ: poſſe autē ſolꝰ dei eſt.

Itē Greg. in regiſtro.

Eleemoſyne ⁊ ſacrificia nō placēt deo q̄ offerunſ ex ſcelē.

Scriptū h eſt: Victime impiorꝫ abomīabiles ſunt deo: vota iuſtoruȝ placabilia. neqȝ em̄ in oīpotētis dei iudicio q̄d, ſed a quo deſ inſpiciſ. Hinc eſt em̄ quod ſcriptū eſt: Reſpexit deus ad Abel, ⁊ ad munera eiꝰ: ad Cain aūt ⁊ ad mūera eiꝰ nō reſpexit. Dicturus q̄ppe q̄a dn̄s reſpexit ad munera, premiſit ſolicite qȝ reſpexit ad Abel. Ex q̄ re patēſ oſtēdiſ, qȝ nō offerēs a muneribꝰ ſȝ munera ab offerēte placuerūt. dona quippe iniquorꝫ nō ꝓbat altiſſimus: nec reſpicit in oblationibꝰ eoruȝ: nec in multitudine ſacrificiorū propitiabitur peccatis eorum.

Idem. Longe eſt dn̄s ab impiis: et orationes † eorꝫ nō exaudiet. Scōtra in Exodo legitur ꝙ filii Iſrael exituri de Egypto a vicinis ſuis acceperūt mutuo vaſa aurea ⁊ argētea: ex q̄bus poſtea edificauerunt tabernaculum dn̄o.

His reſpondet Auguſt. in libro queſtionum Exodi.

f Neutrū. Ar. ꝙ nulli ſubueniēdum eſt cum iniuria alteriꝰ: vt. xxij. q. ij. primū. † ⁊ cauēdum eſt ne pretextu nocentis innocens puniaſ. C. de his q̄ latro. oc. l. ij. in fi. qȝ ſanctiꝰ eſt ⁊ c̄. ff. de pe. abſentē et pena ſuos tenebit authores. C. de pe. ſancimꝰ. extra de his q̄ fiūt a maio. parte, ca. queſiuit. nec debet alteri per alterum iniqua conditio afferri: vt. ff. de re. iur. nō dȝ.

Puniri non dȝ alter p altero. † Arg. xxxij. q. iiij. ſicut non ſūt. xiiij. diſt. q̄d aūt. C. Sta. et ima l. vlti.

g Nō eſt ſacerdotale. Arg. ꝙ ſacerdotes non poſſunt aduocare in cauſis. vt h. ⁊. lxxxviij. diſti. perlatū. Arg. ꝯtra. xv. q. ij. obſeruandū. Sol. corā ſeculari iudice nō poſſunt allegare niſi ꝑ certis perſonis: vt extra de poſtu. c. j. ſȝ corā eccleſiaſtico bene. Joā. hodie ſacerdos non poteſt poſtulare niſi pro ſe ⁊ eccl'ia ſua: vel ꝑ ꝯiunctis ⁊ miſerabilibꝰ perſonis: vt ex. e. c. vlt. B.

Puer. xv. b. Geſi. iiij. c. Eccle. xxxiiij. c. Puer. xv. d. † Ab oſones iuſtorū exaudiet.

Scriptū. Caſus. Queſitū fuit a Greg. an de illicite acq̄ſitiſ poſſint facere peccatores ſacrificia vel oblationes. Et reſpondet ꝙ non: et hoc probat exemplo Cain ad cuiꝰ munera vel perſonam dn̄s nō reſpexit, cum malus eſſet ⁊ impius: ſed ad Abel ⁊ ad munera eius reſpexit. Dona enim iniquorum non ꝓbat altiſſimus, ſed bonorum.

h Scriptum. hoc ca. expoſitū eſt. §. iij. q. vij. in grauibus. §. ecce.

Cōtra. Hec eſt. ij. pars. q. ſȝ Jo. đ fā. Caſꝰ. Supra

probatū eſt ꝙ de furto vel rapina vel cōſimilibus elee‍moſyne vel oblationes fieri non debēt. Nūc ꝓbat con‍tra exemplo iudeoꝝ, q̄ de vaſis que mutuo acceperunt ab egyptijs, edificauerūt poſtea tabernaculum domi‍no. Sed huic obiectioni reſpondet Grat. per ſeq. ca.

dicitur a furto, ⁊ rapina, ſunt ſpecies illicite vſurpatio‍nis. ſed ſm ꝙ dicitur furtū contrectatio rei aliene inui‍to dn̄o, furtū non eſt ſpecies rapine, ſed econtra.

c ¶ Penale. i. dignum pena.

d ¶ Maioris. Magis enim delinquit raptor ꝙ̄ fur: vt inſti. vi bono. rap. in princ.

¶ Nō ḣ aliena rapere exēplo iſraelitaꝝ ſpoliātiū egyptios

Dixit dn̄s ad Moyſē. Petat vir a ꝓximo, et mulier a proxima vaſa argen‍tea ⁊ aurea, ⁊ veſtē. Non hinc quiſꝗ̄ ſumēdum[a] exemplum putare debet ad expoliādum iſto modo proximum. hoc em̄ dn̄s iuſſit q̄ nouerat q̄d quē‍ꝗ̄ pati oporteat. nec iſraelite furtū[b] fecerūt: ſed deo iuben‍te miniſteriū prebuerūt. Itē. Obijcitur. Aliena rapere nō eſt cōtra preceptū. nullo ſiqui‍dē dei mandato rapina videt̄ prohibita. Sed nomine furti oīs illicita vſurpatio rei alie‍ne intelligitur.

Unde Aug. in eodē lib.

¶ Maioris pn̄e eſt violēter aliquid eripere ꝙ̄ furari.

Penale[c] eſt occulte au‍ferre: multo maioris[d] pene eſt viſibilit̄ eripere. Au‍ferre ergo nolēti ſiue occulte ſiue palā ḣ ꝓceptū ſuū. Fur‍ti em̄ noīe bene intelligit̄ oīs illicita vſurpatio rei aliene. nō em̄ rapiuā ꝑmiſit q̄ furtū pro‍hibuit. ſ vtiꝗ̄ furti noīe in le‍ge veterꝭ teſtamēti ⁊ rapinā[e] intelligi voluit. a parte em̄[f] to‍tū ſignificauit q̄cq̄d illicite re‍rū ꝓximi aufert. His autho‍ritatibus ꝓbat̄ ꝙ neꝗ̄ ex re‍bus inuētis, neꝗ̄ ex male con‍quiſitis eleemoſynam quiſꝗ̄ facere poteſt. Sed Aug. con‍tra teſtatur dicens.

¶ De male acquiſitis bonū fieri poteſt.

Qui habetis aliquid de malo, facite īde bonū: q̄ non habetis de malo, nolite acq̄rere de malo[g]. Eſto tu bo‍nus q̄ bonū facis de malo: et cum ceperis aliquid boni fa‍cere de malo, noli remanere tu malus. nūmi tui ꝯuertunt̄ in bonū: ⁊ tu remanes mal⁹? Sed hoc multiplr̄ intelligit̄: Facit em̄ de malo bonum qui reddit[h] qđ illicite abſtulit. no‍mine etiā mali cura ⁊ ſolicitu‍do mortaliū exprimit̄. de ma‍lo ergo bonū facit qui paupe‍ribus diſpēſat qđ cū labore et ſolicitudine acquiſiuit: iuxta illud euangelij. Facite vobis amicos de mām̄ona[i] iniq̄tat̄. Uel ex malo acquiritur qđ ex turpi cauſa poſſidetur: veluti cū mathematic⁹ ex arte quā docet, vel ex futuris que pre‍nūciat, nōnulla lucrat̄. Que vero de malo ſic acquirūtur in bonum poſſunt cōuerti. de peccato etiam aliqua nōnun‍ꝗ̄ acquirunt̄, que pauperib⁹ iuſte erogantur.

Unde Aug. ad Macedo.

¶ Que male acquirūtur, ali‍quādo bene poſſunt expēdi.

Dixit. ¶ Ca‍ſus. Queſi‍tum fuit ab Aug. vtrū exemplo iu‍deoꝝ qui egypti‍os expoliauerunt auro ⁊ argēto, poſ‍ſit quis ſuum pro‍ximū ſpoliare? Et reſpondet ꝙ non. nec iudei furtū fe‍cerunt: ſed prece‍ptū dn̄i ſeruauert̄. (Exo. iij. g.)

a ¶ Sumendum exemplū. Arg. ab exemplis non eſſe argumentandum xij. q. ij. gl̄ia. ꝭ. ne‍ꝗ̄ vero. (iij. ps.) Arg. con‍tra. xxxvij. diſ. qui de menſa.

b ¶ Furtū. Arg. ꝙ hoſtes poſſum⁹ decipere, ⁊ eis ſua auferre vt. xliij. di‍ſtin. in mandatis. xxiij. q. vij. c. j. ⁊ ij. ꝭ. diſt. viij. quo iu‍re. ⁊ C. de ꝯmer. ⁊ merca. l. ij. Hic ta‍men ideo excuſan‍tur, quia maioris anthoritate hoc fe‍cerunt. ⁊ ita eſt ar‍gu. hic ꝙ authori‍tas maioris excu‍ſat in illicitis: vt lxiij. diſtin. ſaloni‍tane, et de conſec. diſt. v. diſcipulos. xxiij. queſtio. j. q̄d culpat̄. ſic Abra‍ham et Sampſon et alij multi fue‍runt excuſati au‍thoritate domini: vt. xxiij. q. v. ſi nō licet. argu. contra xvj. queſtio. i. i ca‍nonibus, et. xij. queſtio. ij. quicunꝗ̄. (Delicta excuſant̄ authoritate maioris.)

¶ Obijcitur. ¶ Hec eſt. iij. pars. q. in qua querit̄ vtrum rapina in decalogo inueniatur prohibita, et probat ꝙ ſic per ca. ſeq. Jo. de fan.

¶ Caſus. Adhuc ꝓbat Grat. ꝙ ex illicite acq̄ſito velut ex rapina poſſūt eleemoſyne fieri, nā rapina nullo dei mandato videtur eſſe prohibita. ſed reſpondet ꝙ cum furtum ſit prohibitum, omnis illicita vſurpatio intelli‍gitur eſſe prohibita: vt probatur.

Penale. ¶ Caſus. Docet hic Aug. ꝙ mai⁹ eſt pctm̄ rapere manifeſte, ꝙ̄ occulte furari: ⁊ ꝙ noīe fur‍ti in lege veteri rapina ⁊ oīs illicita vſurpatio intelligi‍tur. A parte em̄ totū ſignificat̄. A parte. Furtū ſm ꝙ

e ¶ Rapinā. ar. ꝙ aliquo ꝓhibito prohibita ſunt oīa ſimilia: vt ex̄ de cō‍ſti. trāſlato. ⁊. ꝭ. di‍ſtin. iiij. deniꝗ̄. in fi. ⁊ q̄ ſequūt̄ ex il‍lo. ex̄ de cōſti. nam concupiſcentiam.

f ¶ A parte em̄. ſi. xxxij. qō. iiij. me‍retrices. eſt autē furtū pars rapine eodem modo quo genus eſt ps ſpe‍ciei. rapina em̄ eſt ſpecies furti: nam oīs raptor eſt fur, vt inſti. vi bo. rap. in princ.

¶ His anthorita‍tib⁹. ¶ Caſ⁹. Con‍cludit Gra. ex oī‍bus ſupradictꝭ. c. a pric. q. ꝙ ex reb⁹ male acq̄ſitis elee‍moſyna fieri non debet. poſtea pro‍bat contrarium. (Luce xvj. c.)

¶ Sz aug. ¶ Hec eſt q̄rta pars. q. in qua đr ꝙ de q̄buſ‍dā male acq̄ſitis q̄nꝗ̄ trāſit dn̄ium ⁊ tūc pōt fieri elee‍moſyna. Jo. đ fā.

Qui habetis. ¶ Caſ⁹ Do‍cet hic Augu. ꝙ q̄ ḣ pecuniā de ma‍lo acquiſitā: ꝯuer‍tat illā in bonū, et ipſe mal⁹ nō rema‍neat. abſit em̄ vt nūmi tui cōuertā‍tur ī bonū: ⁊ tu re‍maneas malus.

† Non minꝰ: cū ꝑcedat culpa: qr ꝑut đt Au‍gu. pl⁹ frauda‍tor ledi‍tur dā‍no ino‍cētie ꝙ̄ ali⁹ dā‍no pe‍cunie. Pet.

g ¶ De malo. Gra. trib⁹ modis exponit illud verbū, facite de malo bonum, ⁊ bene ⁊c̄.

¶ Sed hoc multipliciter. ¶ Caſ⁹. Exponit Gra. hic qđ dictū eſt ſupra in precedēti ca. vbi đr ꝙ de malo pōt q̄s facere bonū. ⁊ exponit illa verba tripliciter. Primo đr de malo facere bonū cū reddit q̄ illicite abſtulit. Scđo cū paupib⁹ diſpēſat ea q̄ cū malo. i. cura ⁊ ſolicitudine acq̄ſiuit. ⁊ hoc ꝓbat authoritate euāgelij dicētis. Faci‍te vobis amicos de mām̄ona iniq̄tatis. Tertio, cū bonū quis expendit. i. qđ ex arte mathematica acquiſiuit.

h ¶ Reddit. vt in furto ⁊ rapina ⁊ in talib⁹ oibus vbi non transfertur dn̄ium, nec datur repetitio.

i ¶ De mām̄ona. Mām̄on đr demon, q̄ ꝑeſt diuitijs.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

NOn ſane. ¶ Caſus. Hoc ca. diuiditur in duas partes. In prima parte oſtendit ꝙ pſone poſſint vendere ſuum patrociniū vel laborem: vt medici, operarij, aduocati, ⁊ officiales. ſ; officiales ab vtraqꝫ parte recipiūt: alij vero tm̄ ab vna. Sūt et alie pſone que vēdere nō poſſunt: vt iudices ⁊ teſtes, qui magis peccant ſi pecuniā pro falſis et iniquis iudicijs ⁊ teſtimonijs accipiūt, ꝙ ſi accipiūt pro veris. In ſcḋa parte dr̄ ꝙ illḋ qḋ officiales acqͥrunt rōne officij etiam cū peccato, poſſūt pauperib⁹ erogare. que ꝟo furto vł rapina vel inuaſione acquiruntur, non ſunt pauperibus erogāda. Secūda ibi: Iſti ſi viā. Et ſcias ꝙ Hu. intelligit illud verbū: iſti ſi viā. de oībus ſupradictis: ſcil; iudice, aduocato, teſte, officiali, et iuriſperito.

a ¶ Auferṫ. Per iudicem.

b ¶ Nec medico. premittit eni; hic medicos quaſi digniores, cū tamen medici nō ſint maioris valoris ꝙ obſtetrices, vt. C. cōmu. de leg. ſi duobus. j. reſpon.

c ¶ Patrociniū. Hoc eſt ↄtra Gra. qui dicit nihil poſſe recipi pro iuſto patrocinio: vt no. xi. q. iij. nō licet.

d ¶ Ille. arg. cōtra illos qui dicūt ſi dedi tibi pecuniā vt pro me iudicares in iuſta cauſa ꝙ non poſſum repetere pecuniā datā: vt. ff. de cōdi. ob tur. cau. l. ij. vbi dr̄ ꝙ talis litē pdit, qꝛ videṫ velle iudicem corrūpere. Ego credo ꝙ poſſit talis repetere pecuniā ſi nō eo aīo dat vt iudicē corrūpat: nā ſi dat eo aīo vt ius ⁊ quietem ſibi ↄſeruet: tūc pōt repetere: vt ꝓbaṫ ex̄ de ſim. dilect⁹. ſ; ibi diciṫ ꝙ repetit ſi nō ſeruaṫ pactū.

e ¶ Accipiunt. Sportulas.

f ¶ Amouetur. Uidetur diſtinguere īter perpetuos et temporales officiales. Temporalem vocat eum qui amouetur: perpetuum vocat eum cui perpetuo admouetur id eſt traditur tale officium.

g ¶ Repeti. De facto.

h ¶ Magiſqꝫ. Hic vult dicere ꝙ officiati reprehēduntur nō ex eo ꝙ aliqua extorquent, ſed qꝛ ea immoderate exquirūt. vnde talia non repetuntur ab eis, niſi certum ſit eis ſalariū conſtitutū: tūc enim ſi aliquid vltra hoc petierint, crimine concuſſionis teneṅ: vt. xxiij. q. j. militare. ⁊ ſoluent quadruplum. xviij. diſt. quoniam.

i ¶ Neceſſarie perſone. ad officium tale.

k ¶ Tanꝙ ſua. Argu. ꝙ de rebus illicite acquiſitis, dum tn̄ transferaṫ dominiū in accipientem, fit eleemoſyna: vt. ſ. eo. qui habetis.

l ¶ Donanda. pauperibus.

m ¶ zacchei publicani. qui dixit: Si quem defraudaui, reddo quadruplū. ⁊ ſic ptz ꝙ licite quadruplu; vł duplū peti pōt vt. xij. q. ij. cum de notiſſimam.

Cōc. l. diu⁹. cū not. ff. de re iudi. et bal. i. l. cōparationes. C. de ſi. inſtru.

Adde qñ dn̄t recipe: no. glo. et Cy. i l. j. C. ḋ ſuff.

NOn ſane quicquid ab inuito ſumitur, iniurioſe aufertur[a]. nam pleriqꝫ nec medico[b] volūt reddere honorem ſuū, nec operario mercedem: nec tamē hec que ab inuito accipiūtur, per iniuriam accipiūtur: que potius p iniuriā non dareṅ. Sed nō ideo debet iudex vendere iuſtū iudicium, aut teſtis teſtimoniū verū, qꝛ vēdit aduocat⁹ iuſtū patrociniū[c], iuriſperitus verū ↄſiliū. Illi eñ inter vtrāqꝫ partē ad examen adhibētur: iſti ex vna parte ↄſiſtunt. Cū autē iudicia et teſtimonia, q̄ nec iuſta nec vera vendenda ſunt, iniqua et falſa venduṅ: multo ſceleratius vtiqꝫ pecunia ſumiṫ, qꝛ ſcelerate etiā ꝙ uis a volentibus datur. Ille[d] tn̄ ſolet male ſibi ablatam pecuniā repetere, qui iuſtū iudicium emit: qm̄ venale eſſe nō debuit. Qui vero ꝑiniquo iudicio dedit: vellet quidē repetere, niſi timeret vel puderet emiſſe. Sūt alie perſone inferioris loci que ab vtraqꝫ parte nō inſolenter accipiunt[e], ſicut officialis et q̇ amoueṫ[f], et cui admoueṫ officium: ab his extorta p immoderatā improbitatē repeti[g] ſolēt: magiſqꝫ[h] reprehendimus qui talia inuſitate repetierunt, ꝙ qui ea de more ſumpſerūt: quoniam multe neceſſarie perſone[i] rebus humanis vel inuitantur hmōi cōmodis vel tenentur. ¶ Iſti ſi viam vite mutauerint aut excellentioris cōſcenderint ſanctitatis gradū: facilius ea que hoc modo acquiſierunt, tanꝙ ſua[k] pauperib⁹ largiūtur, ꝙ eis a quibus accepta ſunt, tanꝙ aliena reſtituant. Qui vero cōtra ius ſocietatis humane furtis, rapinis, calumnijs, oppreſſionibus, inuaſionib⁹, aliqua abſtulerint: reddenda potius ꝙ donāda[l] cenſemus zacchei publicani[m] exemplo.

¶ Queſtio.vi.

QUod vero[n] penitentia agi non poſſit niſi res aliena reddatur, teſtatur Auguſti. in epiſtola ad Macedonium.

¶ Penitentia non agitur ſi aliena res non reſtituatur.

SI res aliena ꝓpṫ quā pctm̄ eſt, reddi poſſit ⁊ nō redditur, pnīa nō agitur,

Quod vero. Hec. q. diuiditur ī quatuor partes: in prima quarū probat per ca. Aug. ꝙ nō agitur pnīa digna ſi res non reſtituiṫ. Scḋa ibi: Si ꝟo. Tertia ibi: Pro mal;. Quarta ibi: Furtum autem. Jo. de fan.

¶ Caſus. Hic intitulaṫ. vj. q. in qua queritur vtrū q̇s penitere poſſit niſi reddat aliena? Et reſpon. ꝙ non, ſi pōt reddere ea vel eorum eſtimationem.

n ¶ Quod ꝟo. ſi ne ſint raptores ſi ne fures, verā penitētiā nō poſſunt agere. i. fructū vere penitētie nō cōſequuntur: vt. j. e. ca. j. tamen admitti debent ad penitentiā: vt ex̄ de peniten. et remiſſio. quod quidam. ⁊. ſ. de peniten. diſt. iij. §. vlti. ⁊ diſtin. v. falſas.

Cōc. ter. i. l. j §. ē em ff. ḋ va. et ex̄ot. cog.

SI res aliena. ¶ Caſus. Macedonius de quatuor queſiuit ab Auguſtino. Primo, an dimittaṫ peccatum niſi reſtituatur ablatum? Et reſpondet ꝙ non, ſi poteſt reſtitui. Secundo, an fur poſſit verberari cu; ſe negat habere quod reddat: putatur tamen habere. Et reſpon. ꝙ ſic. Tertio, an eccleſia pro talib⁹ verberatis poſſit intercedere. ⁊ rn̄. ꝙ ſic, non vt ablata nō reddantur: qꝛ ſic ſocia criminis videretur. Quarto, an clerici debeant tales verberare, vel verberandos iudici tradere ſeculari. ⁊ rn̄. ꝙ nō: ſed minari ſibi humanum iudiciū aliquādo: diuinū ꝟo ſemp: quādoqꝫ clam: qñqꝫ manifeſte: prout peccatū eſt occultū vel manifeſtū: vel prout exigit diuerſitas pſonarū. Scḋa reſpōſio eſt ibi: Huic certe non. Tertia ibi: Sed nō in humanū. Quarta ibi: Sed nunquid. Nos ſupple clerici.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

s ¶ Niſi reſtituatur. videt hic ꝙ quantocūq; tēpore quis alienam rem poſſederit, ꝙ non currit in ea preſcriptio: vt.xxxiiij.q.ij.ſi virgo. nā diuturnitas tēporis nō minuit ſed auget peccatū ⁊ aggrauat: † vt.xxiiij.q.j. ſchiſma. vnde in preſcriptione reqrit bona fides a principio et in medio ⁊ in fine ⁊ ex oī tēpore pſcriptionis: vt extra de preſcrip. qm̄ omne. Tu dicas ꝙ ſi ex oī parte preſcriptiōis habuit bonā fidē: tūc res illa facta ē ſua de beneficio iuris. vnde tunc non eſt dicendū ꝙ habeat cōſcientiā rei alienę: licet poſt tēpus preſcriptionis incipiat ſcire rem alienam fuiſſe: niſi velis intelligere. i. rei q̃ fuit aliena. Quidam ‡ tamē dicūt ꝙ ſi aliquis rē preſcriptā haberet ex cā lucratiua, tenetur ipſam reſtituere ſi remordet ipſum cōſcientia: q2 nihil deperire credimus eccleſie vtilitatibus ſi ea que ſunt aliena reddātur: vt.liiij.diſt.generalis. ſed ſi eam habet ex cauſa nō lucratiua, non tenetur: vt.ff.de his que l fran.cre.qui autē.§.ſi quid cu3 pupillo.

Preſcriptione cōpleta ſi ſuper ueniat mala fides an debeat reſtitui. † Ut ex̄ ḋ 2ſue. ca. vlti. ex̄ de ſi. mo. cū i eccl'ie. ex̄ ḋ eo q̃ dux. i ma. cu3 hret iu. pa ſi. ar.

‡ Ut ala. qđ dic vt no. ex̄ ḋ pſcrip. vigilāti ⁊ decō: ceſ. preben. ca. nulla. Ar.

ſed ſimulat. ſi autem veraciter agitur, nō remittit peccatum niſi reſtituat[a] ablatū: ſi (vt dixi) reſtitui pōt. plerūq; em̄ qui aufert, amittit ſiue patiendo[b] malos, ſiue ipſe male viuendo nec aliud h3 vnde reſtituat. ¶ Huic certe non poſſum⁹ dicere, redde[c] qđ abſtuliſti: niſi cū habere credim⁹, et negare. verū quidē ſi aliquos ſuſtinet cruciat⁹[d] repēte dū exiſtimatur habere qđ reddat, non eſt iniqtas: q2 ſi non eſt vnde reddat ablatā pecuniā: tñ du3 eā per moleſtias corporales reddere cōpellit: pcti[e] q̊ male ablata eſt, penas luit. ¶ Sed nō inhumanū eſt etiā ꝓ talib⁹ intercedere[f], nō ad hoc vt minime reſtituant aliena: ſ3 ne fruſtra homo in hominē ſeuiat. ⁊ paulopoſt. Illud ꝟo fidētiſſime dixeri, eū q̃ ꝓ hoīe ad hoc interuenit, ne male ablata reſtituat: et q̃ ad ſe cōfugientem (quātū honeſte pōt) ad reddēdū nō cōpellit: ſociū eſſe fraudis et criminis. nā miſericordi⁹ opē noſtrā talib⁹ ſubtrahimus[g] q̃ impēdimus. Nō em̄ opē fert q̃ ad peccandū adiuuat: ac nō poti⁹ adiuuat[h], ſed obuiat ſubuertēdo atq; opprimēdo. Sed nūquid nos ideo aut exigere[i] aut exigendū tradere[k] vel poſſumus vel debemus? Agim⁹ quātū ep̄alis facultas dat: ⁊ humanū q̃dē nō nūq̃, ſ3 maxime ac ſemp diuinū iudiciū cōminātes. Nolentes autē reddere q̊s nouimus et male abſtuliſſe, ⁊ vnde reddāt hr̄e: arguim⁹, increpam⁹, obteſtamur, quoſdā clā[l] quoſdam palā[m]: ſicut diuerſitas[n] pſonarū diuerſam videt poſſe vel velle accipere medicinam.

Si vero rē alienā q̊s cōſecrauerit: nō eandē, ſed eſtimationem eius reſtituere debet.

Unde Grego.

¶ Qui rē alienā cōſecrat, ei⁹ eſtimationē reſtituat.

COmperim⁹ nullā extitiſſe cauſa3 ꝓ q̃ res eorū potuiſſent rōnabiliter a te occupari, atq; eas inconſulte ac temere conſecrari. idcirco experiētie tue precipimus vt quia qđ ſemel cōſecratum eſt eis[o] non valet vltra reſtitui:

i ¶ Exigere. i. penas corporales infligere. S3 nonne clerici poſſunt vel eccleſia pōt penas corporales infligere: vt.v.q.v.illi q̃.⁊.xxiiij.q.v.circuncelliones? Reſpondeo, poteſt vel poſſunt, ſed nō tātas quātas ſecularis iudex, non enim poteſt punire quantū ad mēbri mutilationem: vt extra de rapto. in archiepiſcopatu.

Pena corporalis ab eccleſia pōt infligi.

k ¶ Tradere. ſi ergo cleric⁹ cepit furem in domo, non tradet ipſum iudici. ſed ſi iudex furē captū ei abſtulerit vi, non imputat clerico. alioqñ licite auferrentur clericis ſua: vt.xxiij q.v. vnum ſolum. Item nec clericu3 depoſitum tradet eps̄ iudici. extra ḋ iud. at ſi clerici. Ut dic ꝙ clerici tales maleficos poſſunt tradere curie: non vt puniantur ad ſanguinis effuſionem, ſed alio modo: vt extra de iude. ita quorūdā. et xj.q.j.ſi quis ſacerdotum. †

Cleric⁹ an poſſit furē tradere iudici.

ij.ps.

l ¶ Clam. ſi eſt occultū.ij.q.j.ſi peccauerit.

m ¶ Palā. Si eſt manifeſtū. vj.q.j. ſi omnia.

n ¶ Diuerſitas. argu. ꝙ ſm̄ diuerſitatē perſonaru3 diuerſe pene ſtatuunt: vt.xij.q.ij. fraternitas.xxiiij. q.iij.corripiant.

† De hoc etiā no.xxiij q.iij. maximian⁹. ibi videas. ⁊ ij.q.vij laicos. Archi.

b ¶ Patiendo. i. permittēdo ꝙ alij male ei auferāt.

c ¶ Redde. hoc intellige quando fur vel raptor non eſt ſoluendo. ſed ſi eſſet ſoluēdo: licet res quam abſtulerit, ſine culpa ſua periiſſet: tamē tenet reddere eſtimationē ipſius: vt.C. de fur. ſubtracto.

d ¶ Cruciatus. Arg. ꝙ qui pauperes ſunt, ⁊ nō ſunt ſoluēdo, ſemper verberādi ſunt pro debito: vt.xij.q.ij. fraternitas. et in.l.libertus. et hoc eſt verum vbi cōueniuntur ex maleficio. ſed ſi cōueniuntur ratione cōtractus alicuius, tūc ſufficit cedere bonis: vt.C.qui bo.ce. poſ.l.vlti.

Paupl'bus qñ ꝙ ſufficit bōis cedere.

e ¶ Peccati. ergo adhuc non eſt liberat⁹ a debito, ſed tantū a pena. vnde ſi poſtea peruenerit ad pinguiorē fortunā, eque pōt 2ueniri ſicut ille q̃ ex aliquo 2tractu eſt obligat⁹. inſti. de ac. §. vlt. ⁊ ex̄ de ſol. odoardus.

f ¶ Intercedere. vt.xxiij.q.v. reos. xvij.q.iij. reū. ⁊ eſt hic arg. ꝙ cleric⁹ in foro ſeculari pōt aliquē defendere in cauſa ſanguinis: vt.xxiij.q.v.c.j.ij.⁊.iij.

g ¶ Subtrahim⁹. Arg. ſ. v.q.v. non omnis.

h ¶ Adiuuat. Arguit ꝙ nō debem⁹ dños noſtros iuuare in illicitis. xj.q.iij. ſi dñs. ⁊ ca. nō ſemper.

¶ Si vero rē alienam. ¶ Hec eſt ſecunda pars. Jo. de fan.

¶ Caſus. Dictū eſt ſupra ꝙ res aliena dño reſtitui debet. Nunc vero ponit Gra. caſum in quo non ipſa ſed ei⁹ eſtimatio eſt reſtituēda, puta cū res aliena fuerit cōſecrata. ⁊ ob hoc inducit ſequens ca.

COmperimus. ¶ Caſus. Aliquis rapuit argentū vel aurum. eps̄ hoc ſciēs, calices inde factos temere ⁊ inconſulte cōſecrauit. Precepit ergo Gregori⁹ cuidam vt cōpellat epiſcopum ad eſtimationē rei ablate, ⁊ non ad rem ipſam cōſecratam. Et dicit Beneuē. ⁊ etiā Hugo. hoc innuit, ꝙ epiſcopus qui conſecrauit, ra proꝛ fuit illius argenti ⁊ auri.

o ¶ Eis. i. laicis: quia res ſemel conſecrata non debet ammodo ad prophanos vſus redigi: vt.xij.q.ij.aurū. et.j.de conſe.diſt.j.ligna. Si autē res illa fuiſſet alicuius eccleſie illi bene eſſet reſtituenda: vt.xij.q.ij.apoſtolicos. ‡ ⁊.xvij.q.iiij.queſti. aliud tamen eſt in re animata. Nam ſi ſeruus alicui⁹ fuit conſecratus, bene reſtituitur dño ſuo: vt.liiij.diſt. ex antiquis. ſed hoc ideo eſt, q2 cum ſeru⁹ ſit res aiata, delinquit permittendo ſe

‡ Ubi ḋ hoc ibi loqt de monaſterio ḋ reb⁹ eccleſie cōſtructo qđ d3 reddi ipſi eccl'ie ſm̄ L. ⁊ h⁹ etiā no. Ray. in ſū. de iſmu. ec. §. item pone. Archi.

ordinari.ſz res inanimata in nullo delinquit, vt vides in ſimili.vij.q.j.epiſcop⁹ in dioceſi.Eandem rationem aſſignat lex φ ſi neſcio vbi ſit ſeruus me⁹, nõ ideo poſſeſſionem ipſi⁹ perdidi.ſed aliud eſt in his que anima carent: vt.ff.de acquir.poſ.ſi rem mobilem.⁊.l.pomponius.in prin.

que ita committitur in muliere pulchra ſicut in turpi:ita in ancilla ſicut in ingenua:eque in paupere vt in opulenta.

b ¶ Quod furto. Huic obuiat quod dicit.ff.de abig.l.j.vbi perpenditur φ magis quis punit pro boue φ̃ pro oue:qr pro boue dat v.boues pro oue iiij. Sz dicas φ ibi dicit φ dabit.iiij.oues:intellige preter illã quã abſtulit. Item eſt contra extra de ſi.⁊ ſi queſtiones.vbi nõ cõmittit ſimonia in modico ſicut in magno.ſed intellige φ ita nõ preſumitur cõmitti in modico ſicut i magno.quandoq̃ tñ pro modico nec magis nec minus: vt de conſe.diſt.ij.re uera.in princi.vbi dicit φ oẽs in deſerto mortui ſunt: et tamẽ duo ex eis non fuerunt mortui:ſcilz Caleph ⁊ Joſue.lxxvj.diſt.ieiunium.ſic ergo pro minima re poteſt agi ỏ furto: vt hic.⁊ inſtit.de re.di.§.gallinarũ. licet actio ỏ dolo nõ det pro minima re: vt.ff.de dolo.idẽ.

Simonia nõ fit i modico.

Furti agit pro modico

c ¶ Fornicatiõe. H.dixit mag̃ peccari cũ pulchra φ̃ cũ deformi: quia mag̃ voluptuoſe cognoſcit pulchrã ſz in deformi φ̃ citi⁹ põt,abſoluit ſe. Baz. dixit magis peccari cum deformi: qa plura ſunt que ſuadent commiſceri pulchre φ̃ deformi,ſcilicz pulchritudo eius et libido.

iij. ps. Ex iſto tex. infert φ aliqñ q̃s rem ſuã vendere cõ ſit. con cor.tex. i.l.ſi.ff. ad legẽ iu.ð an no.dar. in.l.an nonã. ff.ỏ na. et ex. cri.

¶ Pro malis aũt. ¶ Hec eſt.iij.pars queſt.Jo.de fan.

¶ Caſus. Adhuc pbat Gratian⁹ φ eccleſia pro malis intercedere poteſt et non eos temere defẽdere.⁊ ad hoc inducit ſeq.ca.

Ii qui in furtis.¶ Caſ⁹. Quidã noie Roman⁹ Romane eccleſie defenſor latrones temere defendebat.q̃re Grego.pcipit ei ne fures iniuſte defendat,ne ex hoc ipſa infametur eccl'ia, ſed monendo ⁊ intercedendo opem ferat inquãtũ decet eccleſiam.

iiij.ps. Eccl'ie imunitate nõ oẽs malefactores potiunt. aliás furtũ.

a ¶ Iniuſte.i.nimis improbe ⁊ importune.et hoc verum eſt cũ ſcit aut credit eos iuſte cõdemnatos. Si autez fugerint ad eccleſiam,tũc omnibus modis quib⁹ poteſt tenetur eos defendere,niſi ſit public⁹ latro / vel nocturn⁹ depopulator agrorum: vt xvij.q.iiij.reum.⁊ ca.ſicut.⁊ extra de immu.eccle.⁊ inter alia. Si autez fuerit iniuſte cõdemnatus:tunc eccleſia tenetur eũ modis oĩbus iuuare. vnde iſtud eſt preceptũ:Eripe eum qui ducit ad mortem: vt.xxiij.q.iiij. non inferenda.

ſtudij tui ſit vt ipſe eps̃ debeat preciũ dare. ¶ Pro malis autẽ apð principes eccl'ia dz intercedere,non eos temerario auſu defendere.

Vñ Gre.Roma.defenſori.

¶ Eccleſia pro malis intercedat,non eos temerario auſu defendat.

Hii q̃ in furtis publicis implicati ſunt,a nobis non videantur iniuſte[a] defendi:ne opinionem male agentiuz ex indiſcrete defenſionis auſu in nos vllo modo transferamus:ſed quantũ decet eccleſiã,admonẽdo,⁊ verbũ interceſſionis adhibendo,q̃bus valetis ſuccurrite vt alijs opẽ feratis,et opinionẽ ſancte eccleſie nõ inquinetis. Furtuz autẽ non tam in quãtitate rei φ̃ in affectu furantis conſideratur. Unde Hierony.in epiſtola ad Titum.

¶ Nõ ſolũ in maiorib⁹ furtuz cõmittit̃,ſz etiã in minorib⁹.

Fur ⁊ autẽ nõ ſolũ ĩ maioribus ſz in minorib⁹ etiã iudicatur.non eñ qð furto[b] ablatũ eſt,ſz mẽs furantis attẽdit̃. Quõ in fornicatiõe[c] nõ idcirco diuerſa ſit fornicatio ſi mulier ſit pulchra aut deformis, ancilla aut ingenua, paupcula aut opulẽta:ſz qualiſcũq̃ illa fuerit,vna eſt fornicatio:ita in furto φ̃tũcũq̃ q̃s abſtulerit,furti crimẽ icurrit.

¶ Cauſa.xv.

Quidam ſacerdos crimie carnis lapſus eſſe perhibetur anteq̃ ſacerdotalem benedictionem cõſequeretur.poſtq̃ vero ſacerdotium adeptus eſt, in furorem verſus quendam interfecit.recuperata vero ſanitate,apud epiſcopũ accuſat̃ ab ea cum qua lapſus eſſe dicitur.eps̃ autẽ die dñico cauſam examinat. ſacerdos infitiatur crimen ſibi illatũ.quorũdam clericorũ ſibi patrocinia querit.illi vo non ſine precio ſibi patrocinantur.tandẽ eps̃ confeſſionẽ queſtionibus extorquet.demuz ſol⁹ ⁊ abſq̃ ſynodali audiẽtia illum ſentẽtia ferit. Querit̃ autẽ an ea q̃ mẽte alienata fiunt,ſint imputanda? Scðo:an pro impenſis patrocinijs liceat clericis munera exigere? Tertio: an ex mulieris cõfeſſione iſte ſit cõdemnand⁹? Quarto: an die dñico eius cauſa ſit ventilanda? Quinto:an ſibi negranti purgatio ſit deferenda? Sexto:an eius confeſſio cruciatibus ſit extorquenda? Septimo:an abſq̃ ſynodali audientia epiſcopus valeat ſacerdotem dãnare? Octauo:ſi ſponte cõfeſſus eſt aut ab alijs conuict⁹ fuerit φ ante ordinationẽ peccauerit:an ſuſcepti ordinis officiuz exeq̃ ſibi liceat?

¶ Furtum autẽ.¶ Hec eſt.iiij.pars.q.ſm Jo.de fan.

¶ Caſ⁹. Quia ſupra facta eſt mẽtio de furto:ideo nũc oſtendit Gratian⁹ φ furtum magis conſideratur in affectu furantis,φ̃ in quantitate exteriori.⁊ ad hoc inducit ſequens cap.

Fur autem.¶ Caſ⁹. Oſtẽdit Hieronymus in hoc cap.φ furtũ ita committitur in re parua ſicut in re magna: vbi magis attẽditur mens furãtis,φ̃ quãtitas rei ablate. Et hoc pbat ad inſtar fornicationis,

Quidã ſacerdos.¶ Caſ⁹. Supra in prima cauſa tractatum eſt de auaritia que obumbrat mentem clericorum.ſed quia incontinentia idem facit,ideo ſubnectit.xv.cauſam,in qua de incontinẽtia tractat et de his que fiunt mente alienata,⁊ de alijs multis.que vt melius pateant,thema proponit de quo octo elicit queſtiones. ¶ Caſus thematis talis eſt.Quidam cuz eſſet clericus,fornicationem commiſit:poſtea ſacerdos factus furioſus quẽdam hominem interfecit.recuperata ſanitate mulier quã cognouit,ipſum apud epiſco.